

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Jazz

για το Λύκειο
μέρος Α'

βοήθημα για τον καθηγητή

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΛΑΥΚΩΣΙΑ 2002

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

TZAZ

για το Λύκειο

(βοήθημα για τον καθηγητή)

Συγγραφή:
Μάρω Σκορδή
Αλέκος Σπύρου
Χρίστος Σταυρινίδης

Εποπτεία:
Μάρω Σκορδή
Επιθεωρήτρια Μουσικής

Συλλογή Ύλικού:
Μάρω Σκορδή, Άδωνις Αλετράς, Ευέλθων Μιχαηλίδης, Δώρος Νεοκλέους, Άντρος Παπαπαύλου, Αλέκος Σπύρου, Χρίστος Σταυρινίδης, Χριστιάνα Χρήστου.

Γλωσσική Επιμέλεια:
Πέτρος Μαυρίδης
Επιθεωρητής Φιλολογικών Μαθημάτων

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

© ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2002
ISBN 9963-0-4412-3

.. Α' Έκδοση 2002
Ανατύπωση 2008

Εκτύπωση: Ελληνικά Γράμματα Α.Ε.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με ικανοποίηση και χαρά προλογίζω την έκδοση βιβλίου Μουσικής με τίτλο 'TZAZ για το Λύκειο' το οποίο αποτελεί μέρος της τρίτης ενότητας του Αναλυτικού Προγράμματος του Ενιαίου Λυκείου.

Η έκδοση αυτή συμπληρώνει ένα πολύ μεγάλο κενό αφού είναι η πρώτη φορά που γράφεται βιβλίο για τη διδασκαλία της Μουσικής Τζαζ στο σχολείο. Είναι γραμμένο με πρωτοτυπία και προσφέρει γνώσεις μαζί με πολλές και ενδιαφέρουσες ιδέες για την ανάπτυξη του αυτοσχεδιασμού και της δημιουργικότητας. Προσφέρει επίσης σημαντικό βοηθητικό υλικό για τον Καθηγητή της Μουσικής όπως τραγούδια, ακροάσεις και αναλύσεις έρων, εισηγήσεις για ολοκληρωμένα μαθήματα και ασκήσεις αξιολόγησης. Ολόκληρο το υλικό του βιβλίου ή μέρος αυτού μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο Γυμνάσιο ή/και στη Β' και Γ' Ενιαίου Λυκείου (τμήματα Ειδικού Ενδιαφέροντος).

Επιθυμώ να ευχαριστήσω και να συγχαρώ για τη συγγραφή, καθοδήγηση και εποπτεία του βιβλίου αυτού την κυρία Μάρω Σκορδή, Επιθεωρήτρια Μουσικής στη Μέση Εκπαίδευση, η οποία ανέλαβε και υλοποίησε αυτή την έκδοση συγγράφοντας το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου. Τη συγγραφική ομάδα συμπληρώνουν οι Καθηγητές Μουσικής κύριοι Αλέκος Σπύρου και Χρίστος Σταυρινίδης τους οποίους επίσης ευχαριστώ θερμά.

Επιπρόσθετα ευχαριστώ τους πιο κάτω Καθηγητές Μουσικής οι οποίοι πρόσφεραν πολύτιμο υλικό για τη συγγραφή του βιβλίου 'TZAZ για το Λύκειο':

κ. Χρίστο Σταυρινίδη (το κεφάλαιο 'Άρμονία της Τζαζ', ενορχήστρωση του 'Black Orpheus', εισήγηση για πορεία μαθήματος στο γυμνάσιο, λύκειο και μάθημα ειδικού ενδιαφέροντος)

κ. Αλέκο Σπύρου (κείμενα για τον αυτοσχεδιασμό και το swing feeling, εισήγηση για πορεία μαθήματος, παραδείγματα και εισηγήσεις για ρυθμικό και μελωδικό αυτοσχεδιασμό στα κεφ. 'Ρυθμός' και 'Μπλουζ')

κ. Χριστιάνα Χρήστου (ολόκληρη την εργασία της με θέμα 'Τζαζ στο σχολείο' με εισηγήσεις για ασκήσεις, τραγούδια, ακροάσεις, ενορχηστρώσεις και αξιολογήσεις)

κ. Ευέλθοντα Μιχαηλίδη (πληροφορίες, εισηγήσεις για έξι πορείες μαθημάτων με ακροάσεις, τραγούδια, ασκήσεις, αξιολόγηση και ηχογραφημένα παραδείγματα)

κ. Άντρο Παπαπαύλου (εισήγηση για πορεία μαθήματος, σύνθεση και ενορχήστρωση του 'Blues kind of')

κ. Δώρο Νεοκλέους (ηχογραφημένα παραδείγματα)

κ. Άδωνι Αλετρά (εισηγήσεις για μελωδικό αυτοσχεδιασμό)

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον κύριο Πέτρο Μαυρίδη, Επιθεωρητή Φιλολογικών Μαθημάτων για τη γλωσσική επιμέλεια του βιβλίου.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων και ιδιαίτερα τον συντονιστή κύριο Νίκο Πενταρά που αγκάλιασε με ενθουσιασμό την έκδοση αυτή και τις κυρίες Μαρίνα Άστρα και Χαρά Χαραλαμπίδου – Αναστασίου που ανέλαβαν την διεκπεραίωση και εκτύπωση του βιβλίου αυτού.

Ανδρέας Σκοτεινός
Διευθυντής Μέσης Εκπαίδευσης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έκδοση αυτή είναι ένα βοήθημα για τον Καθηγητή Μουσικής και έρχεται να συμπληρώσει μέρος του Αναλυτικού Προγράμματος του Ενιαίου Λυκείου. Υπάρχουν διάφοροι βαθμοί δυσκολίας στο υλικό που συμπεριλαμβάνεται στην έκδοση αυτή, ώστε να μπορεί άνετα να χρησιμοποιηθεί και στο Γυμνάσιο.

Υπάρχουν εισηγήσεις για πτορείες και σχέδια μαθήματος και προσφέρονται γνώσεις και έντονες μουσικές εμπειρίες μέσα από ποικίλες δραστηριότητες εκτέλεσης, ακρόασης, δημιουργικών εργασιών και αυτοσχεδιασμού.

Το υλικό αυτό δεν ακολουθεί συγκεκριμένα επίπεδα μάθησης. Ο καθηγητής μπορεί να επιλέξει τη σειρά με την οποία θα διδάξει το υλικό ανάλογα με την τάξη και το επίπεδο των μαθητών του.

Η Τζαζ είναι βασικά μουσική που δημιουργείται με αυτοσχεδιασμό πάνω σε μια αρμονική βάση. Γι' αυτό όταν αυτή διδάσκεται στην τάξη, δεν είναι αρκετή η προσφορά γνώσεων στα παιδιά. Ο Καθηγητής της Μουσικής θα πρέπει πρώτα να προσπαθήσει να κινήσει το ενδιαφέρον των παιδιών στις συγχορδίες και να τα διδάξει να απολαμβάνουν τους διάφορους ήχους που ακούονται ταυτόχρονα. Υστερα να εργαστεί πάνω στη σχέση της αρμονίας με τη μελωδία και το ρυθμό. Παράλληλα θα πρέπει οι δημιουργικές και ακουστικές ικανότητες των παιδιών να αναπτύσσονται μέσα από δραστηριότητες αυτοσχεδιασμού, διάφορες ομαδικές και ατομικές εργασίες, ακροάσεις και παρατηρήσεις.

Οι εκτελεστές της Τζαζ έχουν ανεπτυγμένες ακουστικές ικανότητες, το αίσθημα της αρμονίας, και την ικανότητα να εκτελούν μουσική με το 'σωστό αίσθημα'. Μπορούν επίσης να παίζουν 'με το αυτό' (δηλαδή να παίζουν μουσική χωρίς να πρέπει να διαβάζουν νότες) και να αυτοσχεδιάζουν – ικανότητες που πολλές φορές δεν έχουν ανεπτυγμένες οι κλασικοί μουσικοί. Η διδασκαλία της Τζαζ στην τάξη θα προσφέρει στους μαθητές την ευκαιρία να αναπτύξουν μερικές από τις πιο πάνω δεξιότητες και θα κάμει το μάθημα της Μουσικής προσιτό σε όλους.

Πιστεύουμε ότι η Τζαζ είναι μια δημιουργική κοινωνική δραστηριότητα αφού βασίζεται κυρίως στην ανταλλαγή μουσικών ιδεών μεταξύ των μελών της ομάδας, αναπτύσσοντας έτσι μέσα από την ίδια την εκτέλεση της μουσικής, την αλληλεπίδραση και τη μουσική επικοινωνία. Γι' αυτό η διδασκαλία της στο μάθημα της Μουσικής θα βοηθήσει στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων και δεξιοτήτων επικοινωνίας, καθώς και την κοινωνικοποίηση, την ένταξη στην ομάδα και την προσαρμογή στο κοινωνικό σύνολο.

ΣΤΟΧΟΙ

Οι μαθητές:

1. Να απολαμβάνουν τη μουσική Τζαζ μέσα από δραστηριότητες εκτέλεσης, ακρόασης και σύνθεσης.
2. Να αντιληφθούν τα διάφορα είδη και τα βασικά χαρακτηριστικά της μουσικής τζαζ μέσα από την εμπειρία και τη γνώση.
3. Να αναπτύξουν:
  - Ακουστικές δεξιότητες.
  - Δεξιότητες στο ρυθμικό και μελωδικό αυτοσχεδιασμό.
  - Έλεγχο κινήσεων.
  - Την τεχνική της ομαδικής μουσικής εκτέλεσης.
4. Να χρησιμοποιούν τις διάφορες μουσικές έννοιες:
  - Ρυθμός: Χρήση και ανάπτυξη του ρυθμού.
  - Μελωδία: Ανάπτυξη μελωδικής αντίληψης και ικανότητας να ξεχωρίζουν το ύψος των διαφόρων ήχων.
  - Αρμονία: Εξάσκηση στους ήχους των διαφόρων διαστημάτων και στις διάφορες κλίμακες που χρησιμοποιούνται στην τζαζ (τρόποι, blues, πεντατονική). Εξάσκηση στις συγχορδίες και στις συνδέσεις συγχορδιών. Χρήση οστινάτων και line cliches.
  - Αντίστιξη: Εξάσκηση σε δίφωνες μελωδίες και οστινάτα.
  - Μορφολογία: Κατανόηση των διαφόρων ειδών μορφής που χρησιμοποιούνται στη μουσική τζαζ.
5. Οργανα: Να εξασκηθούν στην τεχνική μερικών οργάνων που χρησιμοποιούνται στην τζαζ.

Η συγγραφική ομάδα

Λευκωσία, Αύγουστος 2002

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

- Brett, B. and Ingram, N. : 'The Story of Jazz'
- Burnett, Michael: Jazz, 1985, Oxford University Press.
- Cooke, Mervyn: Jazz, 1998, Thames and Hudson.
- Coker, Jerry: How to Listen to Jazz, 1990, Jamey Aebersold New Albany U.S.A.
- Cripps, Colin: 'Popular Music in the 20th Century', edited by Roy Bennett and Michael Burnett, 1988, Cambridge University Press.
- Dankworth, Avril: Jazz. An Introduction to its Musical Basis. 1968, Oxford University Press.
- Gridley, C. Mark: 'Jazz Styles. History and Analysis', 1988, Prentice Hall, U.S.A.
- Gripps, Colin: 'Popular Music in the 20th Century'
- Harvey, Eddie: 'Jazz in the Classroom' Boosey & Hawkes (Teacher and Pupil Books)
- Michael, R. and Stroman, Scott: 'Creative Jazz Education'. Berklee College of Music, Harmony Books
- Odam, G., Culp E. C., Eisman, L., Hoffman, E.M.: 'Silver Burdett Music'
- Ramsey, Frederic Jr. and Smith Charles Eduard: 'Jazz Men. The Story of Hot Jazz Told in the Lives of Men Who Created It', 1985, New York Limelight Editions.
- Shaw, Arnold 'The Jazz age'
- 'Spirituals Reborn' compiled, edited and arranged by Michael Paget, 1976, Cambridge University Press.
- 'Spirituals' Compiled and Arranged by Stickles, William, 1946, Charles Hansen Educational Sheet Music & Books

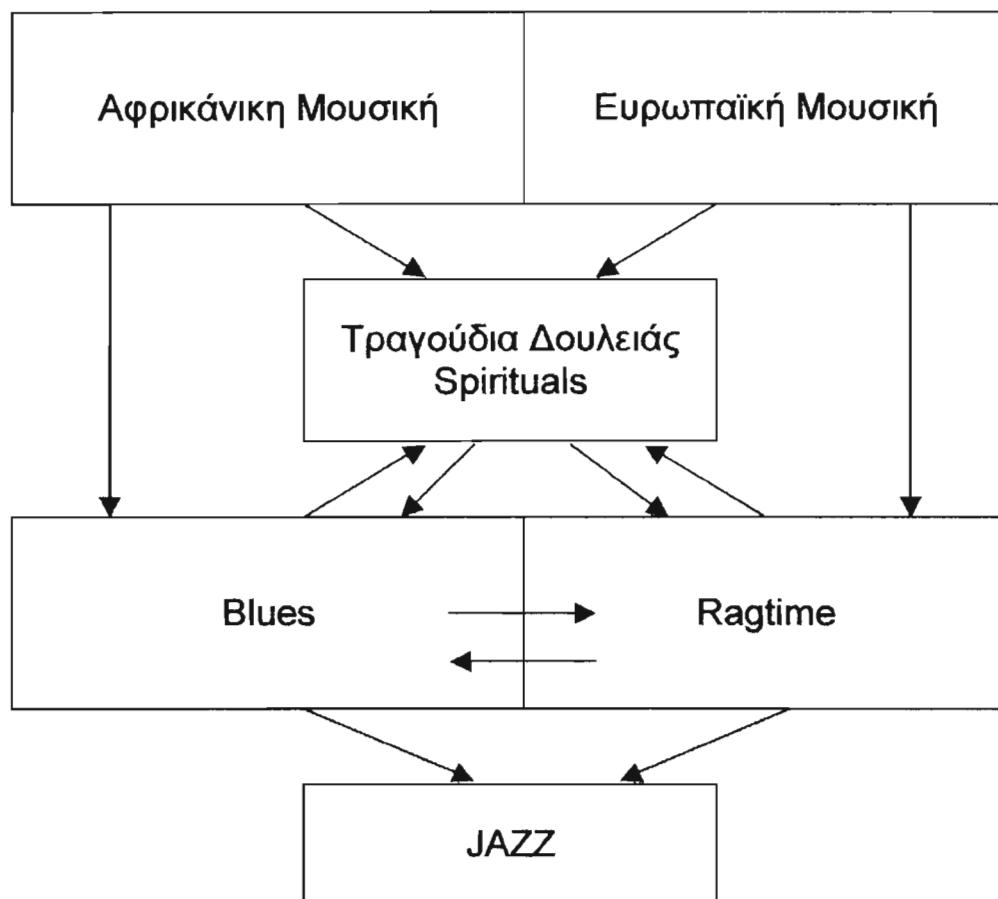
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

- Charters, Samuel: Η ποίηση του Μπλουζ, 1963, Εκδόσεις Απόπειρα, Αθήνα.
- 'Louis Armstrong: Γεννήθηκα στη Νέα Ορλεάνη', 1990, Εκδόσεις Index, Αθήνα.
- Vulliamy, Graham: Τζαζ & Μπλουζ, 1990, Εκδόσεις Index, Αθήνα.
- Χρήστου, Χριστιάνα: JAZZ. Παραγωγή Διδακτικού Υλικού (2001. Εργασία που παραδόθηκε στο Π.Ι. στα πλαίσια της εξάσκησης).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος Διευθυντή Μέσης Εκπαίδευσης	iii
Εισαγωγή Συγγραφικής Ομάδας	iv
Βιβλιογραφία	vi
Πίνακες	
Η Γέννηση της Τζαζ	2
Ιστορικός Πίνακας της Τζαζ	3
Τζαζ	
Ορισμός. Οι ρίζες της Τζαζ.	4
Ιστορία της Τζαζ.	5
Αυτοσχεδιασμός και Swing Feeling.	7
Ship without a Rudder (Harvey)	13
Θεωρία και Έννοιες της Τζαζ	
Ρυθμός	14
Αντιχρονισμός	14
I'd like to teach the world to sing	15
To drum kit	16
Yesterday	18
Αρμονία	
Συγχορδίες	21
Black Orpheus (Louis Bonfi)	23
Τρόποι	24
Line clichés	26
Black Orpheus (απλή ενορχήστρωση)	29
Μελωδία	
Σχέση μελωδίας και αρμονίας	32
When the Saints go marchin in	35
Μορφή	36
Είδη της Τζαζ	
A. Η Εποχή πριν την Τζαζ.	40
Τραγουδια Δουλειάς	40
Τραγούδια Ευαγγελίου και Spirituals	41
Marching Bands	43
B. Ragtime	44
Scott Joplin	45
Maple Leaf Rag	46
Γ. Blues	49
Boosey's Blues	52
Βασική Μορφή	53
Till that Day Blues	56
Αξιολόγηση	58
Freddie the Freeloader (Miles Davis)	61
Blues Kind of (Άντρου Παπαπαύλου)	63

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ TZAZ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΗΣ ΤΖΑΖ

Πριν από το 1865	Η περίοδος της δουλείας των μαύρων. Η μουσική βασικά είναι: α. Τα τραγούδια δουλειάς β. Τα Μπλουζ, γ. Τα τραγούδια του Ευαγγελίου και τα spirituals.
1865	Ο Εμφύλιος Πόλεμος τελειώνει. Καταργείται με νόμο η δουλεία και το δουλεμπόριο.
1865-1890	Μεταβατική Περίοδος. Ανάπτυξη της νέγρικης μουσικής, ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις, π.χ. στη Νέα Ορλεάνη.
1890-1900	Ανάπτυξη της μουσικής ράκταιμ για πιάνο σε όλη την Αμερική και αλλού. Αρχίζουν τα Μπλουζ να παρουσιάζονται στα θέατρα από τραγουδιστές. Μεγάλη ζήτηση ενόργανων συγκροτημάτων για όλες τις κοινωνικές περιστάσεις. Ανάπτυξη του αυτοσχεδιασμού από μικρά συγκροτήματα.
1910-1920	Η περίοδος της 'παραδοσιακής' νέγρικης τζαζ. Οι νέγροι εκτελεστές αρχίζουν να μετακινούνται και σε άλλες πόλεις, ιδιαίτερα στο Σικάγο.
1920	Ανάπτυξη της 'παραδοσιακής' νέγρικης μουσικής στο Σικάγο. Τα πρώτα συγκροτήματα τζαζ από λευκούς (Chicago Jazz).
1930	Ανάπτυξη του Swing . Τα συγκροτήματα μεγαλώνουν. Αρχίζουν να εμφανίζονται οι πρώτες παρτιτούρες σα βάση για τους ατομικούς και ομαδικούς αυτοσχεδιασμούς.
Τέλος 1930	Αντιδραστικές κινήσεις.
1940	Ανάπτυξη της μουσικής Bebop . Παρουσιάζονται νέα μικρά συγκροτήματα που αυτοσχεδιάζουν, χρησιμοποιώντας νέες αρμονίες, ρυθμούς και μελωδίες.
1950	Ανάπτυξη της Cool Jazz .
1960	Πειραματισμοί με τεχνικές 20ού αιώνα που δεν ανήκουν στην τζαζ: τρόποι, ατονική μουσική και δωδεκάφθογγα συστήματα.

TZAZ

ΟΡΙΣΜΟΣ

Κανένας δε φαίνεται να γνωρίζει ακριβώς από πού πήρε το όνομά της η Τζαζ, πότε ήταν η πρώτη φορά που χρησιμοποιήθηκε η λέξη αυτή ή από πού προήλθε. Μια πιθανή εκδοχή είναι ότι ίσως η λέξη τζαζ να προέρχεται από τη νέγρικη φράση 'to jazz something' που σημαίνει 'να παίξεις με κάπι, να το αλλάξεις, να το δουλέψεις'.

Η Jazz είναι έκφραση συναισθημάτων, είναι εκδήλωση καταστάσεων, πειραματισμός με τη χροιά, την τεχνική, την εκτέλεση και ακόμα με τον ήχο διαφόρων αυτοσχέδιων η μη μουσικών οργάνων.

Στην πραγματικότητα οι διάφοροι ορισμοί που διατυπώνονται αμφισβητούνται και θα ήταν πολύ δύσκολο να δώσει κανείς μια καθολικά αποδεκτή ερμηνεία για τη μουσική αυτή διότι:

- Υπάρχουν πολλά και διάφορα είδη και ύφη (στυλ) στη μουσική τζαζ πράγμα που καθιστά ακόμα πιο δύσκολο ένα επαρκή ορισμό.
- Έχουν γίνει πολλές αλλαγές στην εξέλιξη της τζαζ μέσα στη σύντομη της πορεία γι αυτό και έχει ονομαστεί '**Ο Ήχος των Εκπλήξεων**'.
- Η τζαζ βασίζεται στον αυτοσχεδιασμό και είναι πολύ δύσκολο να σημειωθεί στο πεντάγραμμο. Ίσως θα έπρεπε να εξευρεθεί μια ειδική σημειογραφία για τις διάφορες αλλαγές στο ύψος, στη χροιά και στις διάφορες ρυθμικές αποχρώσεις του αυτοσχεδιασμού – κάτι που δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα – ώστε να μπορεί κάποιος να περιγράψει τη μουσική τζαζ.

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ TZAZ

Οι ρίζες της μουσικής τζαζ βρίσκονται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στις νότιες Πολιτείες της Αμερικής. Όλα ξεκίνησαν από τους μαύρους σκλάβους, τους οποίους δουλέμποροι ξερίζωνταν από την πατρίδα τους την Αφρική και τους φόρτωναν με τη βία στα καράβια για την Αμερική, όπου τους υποχρέωνταν σε καταναγκαστική εργασία. Η μεταφορά Αφρικανών σκλάβων σε άλλες χώρες είχε αρχίσει κιόλας από το 15^ο αιώνα, αλλά τους πρώτους σκλάβους στην πολιτεία Βιρτζίνια της Αμερικής τους έφεραν οι Ολλανδοί το 1619. Στα επόμενα 250 χρόνια ένα εκατομύριο μαύροι μετανάστευσαν χωρίς τη θέλησή τους στη βόρεια Αμερική και ακόμα περισσότεροι μεταφέρθηκαν στις Δυτικές Ινδίες. Οι συνθήκες μεταφοράς τους μέσα στα δουλεμπορικά πλοία ήταν τραγικές. Όταν έφταναν στην Αμερική η μεταχείριση τους δεν ήταν καλύτερη:

'Δούλος είναι εκείνος ο οποίος τελεί υπό την εξουσία του κυρίου στον οποίο ανήκει. Ο κύριος μπορεί να τον πουλήσει, να τον εκχωρήσει, να εκμεταλλεύεται τις ικανότητές του καθώς και την εργασία του. Ο δούλος δεν κατέχει, αλλά ούτε και αποκτά οπιδήποτε. Όπι χρησιμοποιεί ανήκει – όπως και ο ίδιος – στον κύριό του.'

Vulliamy, 1990 p.11

Όταν ήρθαν στην Αμερική οι Αφρικανοί, δημιούργησαν ένα νέο μουσικό είδος που συνδύαζε τη μουσική παράδοση της Μαύρης Ηπείρου, με στοιχεία από την ευρωπαϊκή μουσική των λευκών αφεντικών. Το νέο είδος συνδύαζε το δυνατό αίσθημα ρυθμού με τους παραδοσιακούς ευρωπαϊκούς ύμνους. Η καινούργια αυτή μουσική ονομάστηκε **αφροαμερικανική**, αφού έπαψε πια να είναι καθαρά αφρικανική.

Η πιο βασική διαφορά μεταξύ της Αφρικανικής και Ευρωπαϊκής μουσικής ήταν ο τρόπος με τον οποίο οι Αφρικανοί μάθαιναν, παρουσίαζαν και άκουγαν μουσική. Το όργανο που κυριαρχούσε στην πατρίδα τους ήταν το τύμπανο στο οποίο εκτελούσαν πολύπλοκους ρυθμούς και με το οποίο συνόδευαν ατομικά ή ομαδικά τα τραγούδια τους. Για συνοδεία χρησιμοποιούσαν επίσης κτυπήματα χεριών και ποδιών κάτι που ήταν εντελώς ξένο για τους Ευρωπαίους. Στις συγκεντρώσεις τους στην Αφρική, ένας τυμπανιστής ξεκινούσε ένα βασικό ρυθμό. Αμέσως οι άλλοι πρόσθεταν τις δικές τους ρυθμικές ιδέες χρησιμοποιώντας τύμπανα, άλλα όργανα ή φωνές. Έτσι δημιουργούσαν τους **πολυρυθμούς**, ένα συναρπαστικό αποτέλεσμα.

Ακρόαση: ‘Kikamba’ από την Κένυα (2'.00”)

Παράδειγμα αφρικανικής μουσικής. Οι μαθητές αφού το ακούσουν προσεκτικά να σημειώσουν τις παρατηρήσεις τους:

α. Αντιφωνία.

Το σχήμα ‘κλήση-απόκριση’ είναι γνωστό ως ‘αντιφωνία’ και αποτελείται από την: επίκληση από ένα τραγουδιστή, σε ακανόνιστα διαστήματα και την απόκριση από όλους σε κανονικά διαστήματα.

Εδώ κι εκεί, ο ένας καλύπτει τον άλλο έτσι που να δημιουργείται μια σποραδική αρμονία. Οι στίχοι δεν έχουν σημασία. Οι ατάκες όμως ποικίλουν ατέλειωτα.

β. Πολυρυθμοί.

γ. Όργανα που συνοδεύουν, αν υπάρχουν.

δ. Τρόποι εκτέλεσης.

Όργανα που χρησιμοποιούσαν οι σκλάβοι

Κρουστά. Τα πιο συνηθισμένα όργανα ήταν διαφόρων ειδών **τύμπανα**. Αυτά τα κατασκεύαζαν σε ποικίλες μορφές και μεγέθη και τα κτυπούσαν με διάφορους τρόπους, για παράδειγμα, με τις παλάμες, τις άκρες των δακτύλων ή με πλήκτρα. Άλλα κρουστά όργανα ήταν τα **ταμπουρίνα** και διαφόρων ειδών **σείστρα/shakers** (όπως είναι οι μαράκες) τα οποία γέμιζαν με μικρές πέτρες. Κάποτε φορούσαν στους αστραγάλους τους **μεταλλικά βραχιόλια** που κουδούνιζαν όταν οι σκλάβοι χόρευαν ή πατούσαν ρυθμικά τα πόδια τους δημιουργώντας έτσι **πολυρυθμούς**. Ως κρουστά όργανα οι σκλάβοι χρησιμοποιούνταν επίσης **κόκκαλα** αγελάδων ή βιοδιών που για να παράγουν ήχους, τα κτυπούσαν με πλήκτρα ή μεταξύ τους. Τα **σαγόνια** αυτών των μεγάλων ζώων εγίνοντο ‘**ξύστρες**’ (όπως τα γκουϊρο) που έβγαζαν χαρακτηριστικούς ήχους όταν τα έτριβαν με διάφορα κλειδιά ή άλλα μεταλλικά αντικείμενα.

Έγχορδα. Οι σκλάβοι κατασκεύαζαν επίσης έγχορδα όργανα παρόμοια με αυτά που είχαν στην Αφρική. Τα πιο αγαπητά ήταν το μπάντζο και το φίντλ (fiddle) έγχορδο που έμοιαζε πολύ με το βιολί.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Τραγούδια Δουλειάς και Θρησκευτικά Τραγούδια (gospel και spirituals). Τα πρώτα είδη της μουσικής των μαύρων σκλάβων στην Αμερική ήταν τα τραγούδια δουλειάς (σύντροφοι στη σκληρή, απάνθρωπη και μονότονη εργασία τους) και τα θρησκευτικά τραγούδια (μια από τις πρώτες μουσικές επαφές ανάμεσα στους μαύρους και τους λευκούς του νότου).

Τα Blues. Από τα πρώτα λυπητερά τραγούδια των μαύρων σκλάβων στη ζένη γη αναπτύχθηκαν τα μπλουζ, από τη λέξη *blue* που έχει την έννοια της μελαγχολίας ή της κατάθλιψης. Αυτά είχαν μια γλυκύτητα αλλά και πικρία μαζί. Θα πρέπει όμως να

υπήρχαν και κάποιες στιγμές χαράς, όπου η μουσική ακουγόταν σε πιο γρήγορους ρυθμούς και με μια λαμπρότητα. Σε εκείνες τις στιγμές κάποιοι άρχιζαν να αυτοσχεδιάζουν και να προσθέτουν παραλλαγές σε γνωστές μελωδίες.

Η Τζαζ. Αργότερα οι μαύροι σκλάβοι Αφροαμερικανοί άρχισαν να μαθαίνουν να παίζουν μουσικά όργανα 'με το αυτί' και να μεταφέρουν σ' αυτά όλες αυτές τις μελωδίες. Την εκτέλεση των μουσικών οργάνων επηρέασε ο τρόπος που τραγουδούσαν οι μαύροι όπως ήταν τα τρέμολα (vibrato) στη φωνή, οι λυγμοί και πολλές φορές τα τραβήγματα και οι κραυγές. Από τη στιγμή που η μουσική αυτή μεταφέρθηκε στα όργανα γεννήθηκε η Τζαζ. Δημιουργήθηκαν οι διάφορες μπάντες εκτελεστών της Τζαζ που έπαιζαν μουσική σε χορούς, κηδείες ή παρελάσεις. Όλα αυτά ξεκίνησαν από τη Νέα Ορλεάνη.

Ρακτάϊμ (Ragtime). Παράλληλα με τη μουσική Τζαζ αναπτύχθηκε η μουσική Ράκταϊμ. Άν και μοιάζει πολύ με τη μουσική Τζαζ, η ράκταϊμ έχει πολλές διαφορές από αυτή. Σημαντική διαφορά είναι ότι οι εκτελεστές είναι λευκοί. Η πιο γνωστή μπάντα είναι η Dixieland Jazz Band (1915). Σύντομα πολλοί μορφωμένοι συνθέτες προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τη μουσική ράκταϊμ στα έργα τους αλλά χωρίς μεγάλη επιτυχία.

Swing. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα της προσπάθειας να εκτελείται η μουσική Τζαζ ενορχηστρωμένη από μεγάλες μπάντες. Τα πιο γνωστά συγκροτήματα ήταν των Glen Miller, Benny Goodman, Count Basie (1930).

Από τη μουσική Swing αναπτύχθηκαν διάφορα άλλα είδη όπως η Bebop και η Fusion (μίγμα Swing με λατινοαμερικανική (Latin) μουσική ή μουσική ροκ ή ινδική μουσική κ.ά.).

Jazz-funk. Το αποτέλεσμα της ένωσης της μουσικής soul των μαύρων της δεκαετίας του '70 με τη χορευτική μουσική ντίσκο.

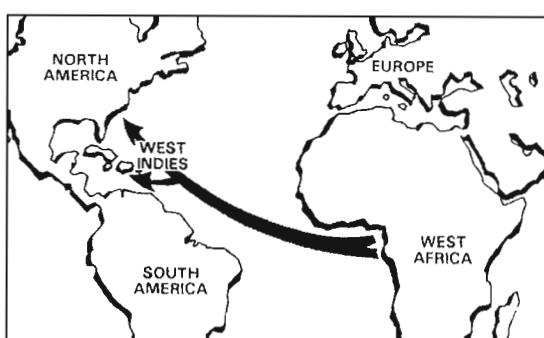
Πολλοί συνθέτες κλασικής μουσικής επηρεάστηκαν από τη Μουσική Τζαζ και χρησιμοποίησαν στοιχεία της στη μουσική τους. Μετά το 1960 άρχισαν οι πειραματισμοί με διάφορες κλίμακες/τρόπους, ατονική μουσική και δωδεκάφθογγα συστήματα - τεχνικές σύνθεσης του 20ού αιώνα που δεν ανήκουν στη Τζαζ.

Ακρόαση.

Αφού ακούσετε προσεκτικά τα πιο κάτω σύντομα αντιπροσωπευτικά παραδείγματα μουσικής Τζαζ να προσπαθήσετε:

1. να αναγνωρίσετε τουλάχιστον μια διαφορά και μια ομοιότητα μεταξύ τους.
2. να κάμετε παρατηρήσεις: ως προς το ύφος, τα όργανα που χρησιμοποιούνται και τους τρόπους εκτέλεσης.

- Fusion Music ή Jazz με ηλεκτρονικά όργανα.
- Τζαζ της Νέας Ορλεάνης, με προέλευση τη στρατιωτική μουσική μπάντας.
- Mainstream Swing της δεκαετίας του 1930.
- Latin/ Jazz, ο συνδυασμός της Τζαζ και της μουσικής της Νότιας Αμερικής.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Τα διάφορα είδη και εποχές της μουσικής τζαζ ξεχωρίζουν μέσα από δύο βασικά χαρακτηριστικά: τον **αυτοσχεδιασμό** και το **swing feeling**.

Αυτοσχεδιασμός

Είναι η ταυτόχρονη σύνθεση και η εκτέλεση μιας μουσικής ιδέας. Το στοιχείο του αυτοσχεδιασμού είναι τόσο απαραίτητο στη τζαζ, ώστε μερικές φορές οι λέξεις αυτοσχεδιασμός και τζαζ χρησιμοποιούνται ως συνώνυμα.

Έχει διάφορες έννοιες:

1. Η σύνθεση μουσικής κατά τη στιγμή της παρουσίασής της πάνω στη σκηνή χωρίς να έχει προηγηθεί καμιά προετοιμασία (free jazz). Να παίζει δηλαδή κάποιος μουσική, όπως έρχεται στη σκέψη του εκείνη τη δεδομένη στιγμή.
2. Μουσική στην οποία ο καλλιτέχνης έχει μεν σχεδιάσει τη βασική δομή ενός κομματιού αλλά δεν έχει αποφασίσει για ορισμένες λεπτομέρειες έκφρασης, ρυθμού κ.τ.λ. μέχρι τη στιγμή της παρουσίασής της στο κοινό (μπλουζ, σόουλ, χορευτική μουσική).
3. Την επί σκηνής σύνθεση καινούργιων μουσικών θεμάτων ή πολύ ελεύθερων εκδοχών μιας μελωδίας (πρώτη περίοδος της τζαζ).

Οι περισσότεροι αυτοσχεδιασμοί είναι αυθόρμητοι, χωρίς καμιά προεργασία και φυσικά χωρίς να είναι σημειωμένοι στο πεντάγραμμο. Ένα μεγάλο μέρος της ζωτικότητας της τζαζ οφείλεται σ' αυτό το αυθόρμητο του αυτοσχεδιασμού. Οι δε μουσικοί της τζαζ πρέπει να έχουν αναπτυγμένη την αίσθηση του αυθορμητισμού σε τέτοιο βαθμό, ώστε όταν αυτοσχεδιάζουν σε ένα δοσμένο πλαίσιο, ο αυτοσχεδιασμός τους να ακούεται κάθε φορά διαφορετικός.

Οι περισσότεροι αυτοσχεδιασμοί εκτελούνται με τόση τέχνη που ένας άπειρος ακροατής να μη μπορεί εύκολα να ξεχωρίσει πότε ο μουσικός αυτοσχεδιάζει ή πότε η μουσική είναι γραμμένη. Αρκετοί όμως λάτρεις της τζαζ έχουν ξεπεράσει αυτή τη δυσκολία γνωρίζοντας ότι στις περισσότερες εκτελέσεις όταν ένα μουσικό θέμα ολοκληρωθεί, αυτό που ακολουθεί είναι ο αυτοσχεδιασμός ο οποίος συνεχίζει μέχρι την επανάληψη του αρχικού θέματος:

Μουσικό Θέμα	Αυτοσχεδιασμόι	Μουσικό Θέμα
--------------	----------------	--------------

Στις μεγάλες ορχήστρες τζαζ όπου οι ενορχηστρώσεις είναι υποχρεωτικά γραμμένες στο πεντάγραμμο, ο μουσικός που αυτοσχεδιάζει κάθε φορά είναι αυτός που εκτελεί όρθιος (σόλο) με τη συνοδεία της ορχήστρας.

Swing Feeling

To Swing Feeling είναι το στοιχείο που έκανε να ξεχωρίζουν τα διάφορα είδη της μουσικής τζαζ μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα και το προερχόμενο από τη τζαζ στοιχείο που χαρακτήριζε τη μουσική ποπ του 20ού αιώνα. Δεν είναι εύκολο να δοθεί ένας ορισμός αφού το swing είναι το αίσθημα που δίνεται από τη μουσική, κάτι που μπορεί να το νοιώσει κάποιος παρά να το παρατηρήσει ή να το σημειώσει στο χαρτί. Ο χρόνος παραμένει βασικά σταθερός αλλά οι νότες της μέλωδίας ακούονται γύρω από αυτόν, ή πριν τον χρόνο, ή ακολουθώντας τον. Γενικά πέφτουν σε σημεία του ρυθμικού σχήματος με ένα τρόπο που δεν μπορούν να γραφτούν στο χαρτί.

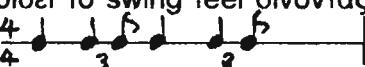
Δεν πρέπει να υπάρχει σύγχιση μεταξύ του όρου 'swing feeling' και της χαρακτηριστικής περιόδου swing (Swing Era, Swing Bands), της Αμερικάνικης ποπ μουσικής (1930-1940).

Τα βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν το Swing Feeling είναι:

- **Ο σταθερός χρόνος.** Σε αντίθεση με τη συμφωνική μουσική, στη μουσική τζαζ διατηρείται πάντοτε η σταθερότητα στον παλμό. Η αυστηρότητα στο σταθερό χρόνο από την αρχή ως το τέλος ενός κομματού είναι πολύ σημαντική για το Swing Feeling και προσθέτει στη μουσική τζαζ ένα ξεχωριστό χαρακτήρα.
- **Η ομαδικότητα.** Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο του Swing είναι η ομαδικότητα της μουσικής της ομάδας (group). Αυτό επιτυγχάνεται με τον απόλυτο συγχρονισμό του κάθε εκτελεστή με τα υπόλοιπα μέλη της ορχήστρας. Κάθε μουσικός, δηλαδή, θα πρέπει να εκτελεί τους ρυθμούς του δικού του μέρους με μεγάλη ακρίβεια και σε σχέση με το χρόνο και τον ήχο των υπόλοιπων οργάνων. Μια ορχήστρα δεν μπορεί να έχει καλό Swing αν τα μέλη της δεν εκτελούν συντονισμένα και ενωμένα σαν ένα σώμα.
- **Ρυθμικό λίκνισμα.** Για να μπορούμε να πούμε ότι η μουσική 'σουϊνγάρει' (swinging) θα πρέπει κατά την εκτέλεση να υπάρχει ένα ρυθμικό λίκνισμα, κάτι που στη γλώσσα της τζαζ αποκαλείται 'άκρη'. Αυτή είναι μια από τις ιδιότητες του Swing που δύσκολα μπορεί να προσδιοριστεί. Μια άλλη συνώνυμη λέξη του Swing είναι η λέξη 'groove' που συχνά χρησιμοποιείται στην τζαζ. Έτσι όταν κάποιος θέλει να πει ότι η ορχήστρα εκτελεί καλά μπορεί να χρησιμοποιήσει φράσεις όπως: 'Η ορχήστρα σουϊνγάρει απόψε' ή 'ο πιανίστας πραγματικά γκρουβάρει'.
- **Πάθος.** Τελειώνοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το πάθος με το οποίο μια ορχήστρα εκτελεί συνεισφέρει στο swing feeling.

'Η μουσική που 'σουϊνγάρει' χαρακτηρίζεται από σταθερό χρόνο, ρυθμικό λίκνισμα, ομαδικότητα στον ήχο και πάθος'.

Ακρόαση - Ασκήσεις.

1. Αφού γίνει ακρόαση του 'Boosey's Blues' (βλέπε κεφ. Blues) οι μαθητές να κάμουν παρατηρήσεις ως προς το χρόνο και το ρυθμό:
  - Ο Χρόνος είναι Σταθερός. Τονίζεται ο 2^{nc} και ο 4^{nc} χρόνος του κάθε μέτρου συνήθως από το Hi-hat του ντράμερ και ελαφρά από τα άλλα όργανα.
  - Ο κάθε χρόνος διαμοιράζεται σε τρία τρίηχα:
  - Γι αυτό τα όγδοα δεν ακούονται ως αλλά:
  - Ο ντράμερ αποδίδει το swing feel δίνοντας με το ride cymbal τον πιο κάτω βασικό ρυθμό:
2. Αφού γίνει ακρόαση των παραδειγμάτων 'Bass Styles' να γίνουν παρατηρήσεις σχετικές με το μπάσο:
  - Το μπάσο αναλύει την κάθε συγχορδία και εκτελεί τέσσερις νότες του ενός τετάρτου σε κάθε μέτρο. Το είδος αυτό του μπάσου ονομάζεται **walking bass** και συνήθως εκτελείται από κοντραμπάσο ή ηλεκτρικό μπάσο.
  - Υπάρχει πάντοτε τέτοια συνεργασία μεταξύ μπάσου και ντραμς, ώστε να δίνεται η αίσθηση του ενός οργάνου. Το μπάσο έχει μια μελωδικότητα η οποία προσθέτει ξεχωριστό χρώμα στη μουσική.
  - Το μπάσο και τα κρουστά μαζί είναι αρκετά για να δώσουν ένα καλό ρυθμό (groove) και αρκετή αίσθηση της αρμονίας.

Δημιουργικές Εργασίες.

- Οι μαθητές, σε ζευγάρια, να αυτοσχεδιάσουν σύντομες ερωτήσεις και απαντήσεις στην πεντατονική κλίμακα της Ρε. Η ερώτηση να χρησιμοποιεί τις νότες ρε, φα, σολ και η απάντηση τις νότες λα, ντο, ρε. Ο καθηγητής μπορεί να συνοδεύει στο πιάνο ώστε να υπάρχει το χαρακτηριστικό swing feel.
- Οι μαθητές να αυτοσχεδιάσουν στις ομάδες τους όπως και στην προηγούμενη άσκηση πάνω από ένα συνοδευτικό ρυθμό με το χαρακτηριστικό swing feel από τους ίδιους.

Προσοχή!

Η σιωπή είναι μέρος της μουσικής.

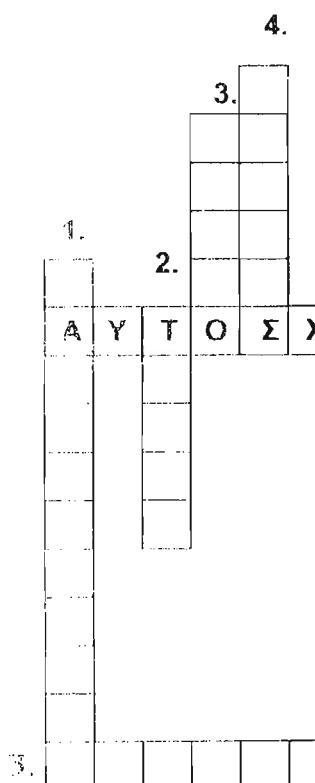
Να συνδυάζετε παύσεις και νότες.

Να ξεκινάτε με πολύ μικρές και απλές φράσεις.

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

(Ευέλθων Μιχαηλίδης)

Κάθετα

1. Χαρακτηριστικός τρόπος εκτέλεσης του μπάσου στο swing είναι το ..... (Αγγλικά).

2. Ο χρόνος στο swing διαμοιράζεται σε .....

3. Βασικό δργανο υπεύθυνο για το ρυθμό.

4. Βασικό δργανο υπεύθυνο για το ρυθμό.

5. Στο swing ο δεύτερος και ο ..... χρόνος είναι τονισμένοι.

6. Μουσική που ξεκίνησε από τους μαύρους σκλάβους.

7. Χαρακτηριστικό είδος της τζαζ.

8. Χάλκινο πνευστό.

9. Ο μεγάλος τρομπετίστας 'Ντίζι.....'.

Oριζόντια

- Ξύλινο πνευστό.
- Η μουσική τζαζ έχει έντονο .....
- Πνευστό που χρησιμοποιείται στη Jazz (στα Αγγλικά).

Απαντήσεις: Oριζόντια: 1. κλαρίνο 2. ρυθμό 3. saxophone. Κάθετα: 1. walking bass 2. τρίηχα 3. μπάσο 4. ντραμς 5. τέταρτος 6. σουίνγκ 7. τρομπόνι 8. Γκιλέσπι.

ΣΥΝΟΔΕΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟ.

Moderato

1) { C | F | G | :|
Amin | F | G | :|
C | Amin | F | G |
F | C | Dmin | Amin |
4) { C | F | G | :|

Ασκήσεις:

1. Να γίνει εξάσκηση στους διάφορους τύπους αυτοσχεδιασμού.
2. Να γίνει εξάσκηση στο πιο πάνω είδος συνοδείας: Οι μαθητές εκτελούν μερικές φορές την πιο πάνω εισήγηση για συνοδεία, χρησιμοποιώντας κιθάρες και άλλα όργανα τάξης.
3. Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες: η Α' ομάδα εκτελεί τη συνοδεία ενώ η Β' ομάδα εκτελεί διάφορους τύπους αυτοσχεδιασμού (της προηγούμενης σελίδας).
4. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες δημιουργούν και παρουσιάζουν τις δικές τους μελωδίες και συνοδείες –χρησιμοποιώντας τις διάφορες εισηγήσεις.
5. Να γίνει εξάσκηση και σε άλλες κλίμακες.

Η ΡΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑ ΠΕΝΤΑΤΟΝΙΚΗ

ΣΥΝΟΔΕΙΑ ΣΤΗ ΡΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑ ΠΕΝΤΑΤΟΝΙΚΗ

♩ = 90

D7   G7   D7   D7

G7   G7   D7   D7

A7   G7   D7   D7   A7

Ασκήσεις: Να εξασκηθούν οι μαθητές στο πιο πάνω είδος συνοδείας:

1. Οι μαθητές εκτελούν μερικές φορές την πιο πάνω εισήγηση για συνοδεία, χρησιμοποιώντας κιθάρες και άλλα όργανα τάξης.
2. Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες: η Α' ομάδα εκτελεί τη συνοδεία ενώ η Β' ομάδα εκτελεί διάφορους τύπους αυτοσχεδιασμού.
3. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες δημιουργούν και παρουσιάζουν τις δικές τους μελωδίες και συνοδείες –χρησιμοποιώντας τις διάφορες εισηγήσεις.
4. Να γίνει εξάσκηση και σε άλλες κλίμακες.

Ship without a Rudder (Harvey)

Medium tempo rock
♩ = 126

Είναι γραμμένο στο δωρικό τρόπο:

The musical score is handwritten on six staves. Staff 1: Melodic line with a pick mark at the start. Staff 2: Dm7 chord. Staff 3: G chord. Staff 4: Dm7 chord. Staff 5: G chord. Staff 6: Dm7 chord. Measures 7 and 8: Melodic line with a bracket above them. Measure 9: Dm7 chord. Measure 10: G chord. Measure 11: Dm7 chord. Measure 12: G chord. Measure 13: Dm7 chord. Measure 14: G chord. Measure 15: Dm7 chord. Measure 16: G chord. Measures 12 through 16 form a repeating loop.

Ασκήσεις:

1. Να γίνει εκτέλεση της μελωδίας του πιο πάνω κομματιού με όργανα τάξης. Να σημειωθούν οι φράσεις που είναι οι ίδιες.
2. Να προστεθούν οι άλλες φωνές της μελωδίας.
3. Να μελετηθεί το οστινάτο.
4. Να γίνει εκτέλεση του κομματιού όπως είναι γραμμένο.
5. Να γίνει αυτοσχεδιασμός άλλων μελωδικών φράσεων στο δωρικό τρόπο πάνω από την ίδια συνοδεία.

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΤΖΑΖ

ΡΥΘΜΟΣ

‘Στη μουσική μας το τύμπανο
είναι σαν μητέρα,
είναι σαν τον κτύπο της καρδιάς.
Μεταφέρει το σφυγμό, την ενέργεια,
το βασικό αίσθημα της μουσικής.
Αν βγάλεις τα τύμπανα
από τη Μαύρη Μουσική,
υπάρχει μεγάλη πιθανότητα
αυτή να μείνει άψυχη’. (Andrew Cyrille)

Στόχοι.

Οι μαθητές μέσα από δραστηριότητες:

1. Να αναπτύξουν ακουστικές και ρυθμικές ικανότητες.
2. Να νοιώσουν το δυνατό ρυθμικό αίσθημα (strong time feel) της μουσικής τζαζ.
3. Να αντιληφθούν και να μπορούν να χρησιμοποιούν την έννοια του αντιχρονισμού.
4. Να νοιώσουν την έμφαση στο 2° και 4° χρόνο του μέτρου των 4/4 αντί στον 1° και στον 3°.
5. Να αντιληφθούν και να μπορούν να χρησιμοποιούν ρυθμικά την ιδέα της μουσικής μορφής «ερώτηση – απάντηση» μέσα από τον αυτοσχεδιασμό.
6. Να μπορούν να ξεχωρίζουν ακουστικά τα όργανα που εκτελούν το ρυθμικό μέρος (rhythm section) από αυτά που εκτελούν τη μελωδική γραμμή (front line).
7. Να αντιληφθούν και να νοιώσουν την πολυπλοκότητα των διαφόρων ρυθμών χρησιμοποιώντας το σώμα τους ως ‘drum kit’.

ΑΝΤΙΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

Πορεία Μαθήματος

(Ευέλθων Μιχαηλίδης)

Εκτέλεση (φωνή-όργανα τάξης).

1. Διδασκαλία του τραγουδιού ‘I’d like to teach the world to sing’. Στη συνοδεία να τονίζεται ο 2° και 4° χρόνος του μέτρου.
2. Εκτέλεση του τραγουδιού στα όργανα τάξης.
3. Προσθήκη της δεύτερης φωνής (από φωνές και όργανα).

Ενορχήστρωση

1. Απλή ενορχήστρωση του τραγουδιού με κρουστά όργανα τάξης και κτυπήματα δακτύλων (κλικ). Τονίζονται ο 2° και 4° χρόνος του μέτρου.
2. Οι μαθητές σημειώνουν στην παρτιτούρα του τραγουδιού τους χρόνους 2 και 4 που τονίζονται.

Δημιουργικές Εργασίες.

1. Εργασία σε ομάδες, δημιουργία και εκτέλεση από μαθητές μικρών ρυθμικών ερωτήσεων και απαντήσεων σε μέτρο 4/4. Παρουσίαση των μικρών μαθητικών συνθέσεων με συνοδεία κρουστών οργάνων. Να τονίζεται ο 2° και ο 4° χρόνος του μέτρου.
2. Μεταφορά των ρυθμικών ερωτήσεων-απαντήσεων στα μελωδικά όργανα. Χρησιμοποιείται η πεντατονική κλίμακα του Ρε (ερώτηση: Ρε, Μι, Σολ) απάντηση (Λα, Ντο, Ρε).
3. Ο κάθε μαθητής ξεχωριστά να αυτοσχεδιάσει ρυθμικά με αντιχρονισμούς πάνω σε ηχογραφημένο ρυθμικό μέρος (rhythm section).

I'd Like to Teach the World to Sing

1. I'd like to teach the world to sing in perfect harmony. I'd like to hold it
2. I'd like to build the world a home and furnish it with love. Grow apple trees and
3. I'd like to see the world for once, all standing hand in hand, And hear them echo

That's the song I

The musical score consists of two staves. The top staff begins with a treble clef, a common time signature, and a key signature of one sharp. It features a melodic line with various note heads and stems, some with vertical dashes. Above the staff, the notes are labeled with solfège names: 'DO' at the start, followed by 'SIB' with a curved arrow above the notes, 'FA' twice, and 'FA' again with a curved arrow below the notes. The bottom staff begins with a bass clef, a common time signature, and a key signature of one sharp. It contains a harmonic line with note heads and stems.

1. in my arms and keep it company.
  2. honey bees and snow white turtle doves.
  3. through the hills for peace throughout the land.

hear Let the world sing to - day

FA FA SOL?

Handwritten musical notation on a staff. The first measure starts with a sharp sign, followed by a note, a whole rest, a half note, another whole rest, and a half note. The second measure starts with a sharp sign, followed by a note, a whole rest, a half note, another whole rest, and a half note. The third measure starts with a sharp sign, followed by a note, a whole rest, a half note, another whole rest, and a half note. The fourth measure starts with a sharp sign, followed by a note, a whole rest, a half note, another whole rest, and a half note.

That's the song I hear

Let the world sing to -

Unison

A handwritten musical staff in G major (one sharp) and common time. The notes are represented by vertical stems with small horizontal dashes. Above the staff, the notes are labeled with solfège names: SOL F, DO, DO, SIB, and FA. The first note (SOL F) has a dotted quarter note value, the second (DO) has a eighth note, the third (DO) has a sixteenth note, the fourth (SIB) has a eighth note, and the fifth (FA) has a quarter note.

day. A song of peace that echoes on and never goes away.

**Το Ρυθμικό Μέρος (*Rhythm Section*)
και η Μελωδική Γραμμή (*Front Line*)**

Σε κάθε κομμάτι μουσικής τζαζ καθώς και σε κάθε κομμάτι μουσικής ροκ ξεχωρίζουν:

η μελωδική γραμμή (**front line**) η οποία περιέχει τις μελωδίες και το ρυθμικό μέρος (**rhythm section**) που στηρίζει το ρυθμό.

Τα όργανα που χρησιμοποιούνται στη μουσική τζαζ χωρίζονται και αυτά:
στα όργανα που παίζουν τη μελωδία (**front line**)
και σε αυτά που παίζουν το ρυθμό (**rhythm section**).

Στο front line περιλαμβάνονται:
οι τραγουδιστές
και τα 'κόρνα' δηλαδή τα σαξόφωνα, οι
τρομπέτες, η βασική κιθάρα (lead guitar),
τα τρομπόνια και τα έγχορδα.

Στο rhythm section περιλαμβάνονται:
η ρυθμική κιθάρα, το πιάνο, τα πληκτροφόρα (keyboards), το κοντραπιάσσο ή η μπάσα κιθάρα, τα τύμπανα (drums) και τα άλλα κορουστά

'Το κτύπημα της καρδιάς δίνει στους ανθρώπους το ρυθμό που υπάρχει σ' οτιδήποτε κινείται. Πάρε ένα τύμπανο στη ζούγκλα και θα δεις να χορεύουν 2000 άνθρωποι. (Eddie Durham, ο πρώτος ηλεκτρικός κιθαρίστας 'Ο αιώνιος ρυθμός').

(στη φωτογραφία ο Eddie Durham)

Ακρόαση:

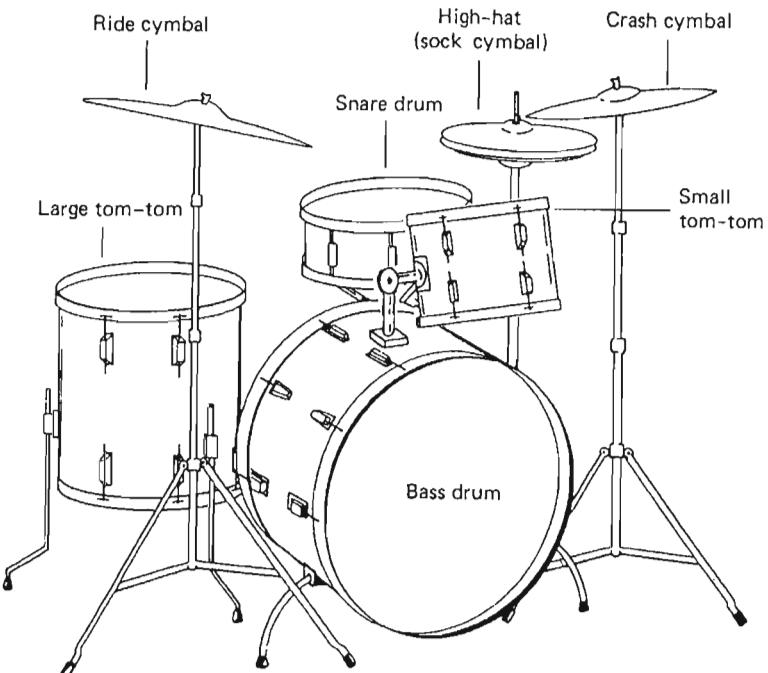
Birk's Works του Dizzi Gillespie

Ασκήσεις:

1. Ακούστε προσεκτικά το κομμάτι **Birk's Works** του **Dizzi Gillespie**.
2. Ακούστε ξανά το ίδιο έργο και απαντήστε τις πιο κάτω ερωτήσεις:
  - Ποια όργανα εκτελούν τη μελωδική γραμμή (front line);
(απάντηση: τρομπέτα, σαξόφωνο, πιάνο)
  - Ποια όργανα εκτελούν το μέρος του ρυθμού (rhythm section);
(απάντηση: πιάνο, μπάσο, ντραμς).
  - Ποια κυρίως όργανα τονίζουν το 2^ο και τον 4^ο χρόνο του μέτρου;
(απάντηση: το hi-hat, το στρατιωτικό τύμπανο -snare drum- και σε κάποιο βαθμό τα άλλα όργανα).

To 'drum kit'

Το ρυθμικό μέρος (rhythm section) περιλαμβάνεται το **drum kit** το οποίο αποτελείται από διάφορα μέρη, που το κάθε έχει δικό του ήχο. Το σχεδιάγραμμα δείχνει ένα βασικό drum kit.

Ακρόαση. Ακούστε το ηχογραφημένο παράδειγμα και προσπαθείστε να αναγνωρίσετε τον ήχο του κάθε μέρους.

To Ανθρώπινο Drum-kit

Αν κάποιος παρακολουθήσει ένα εκτελεστή του **drum kit** θα προσέξει ότι ένα και μόνο άτομο μπορεί να εκτελεί όλα τα μέρη ταυτόχρονα. Οι αριστερόχειρες εκτελούν τα πιο πάνω αντίθετα.

Δεξί Χέρι
Αριστερό Χέρι
Δεξί Πόδι
Αριστερό Πόδι

Δίσκοι
Snare Drum (Στρατιωτικό Τύμπανο)
Bass Drum (Κραν-Κάσα)
Hi-hat

Άσκηση.

1. Φανταστείτε ότι η τάξη σας είναι ένα μεγάλο ανθρώπινο drum kit. Να εκτελέσετε την πιο κάτω ρυθμική παρτιτούρα χρησιμοποιώντας το σώμα σας αντί για κρουστά όργανα. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε και μερικά όργανα τάξης, τα οποία όμως θα πρέπει να κτυπάτε απαλά.

Γ' ΟΜΑΔΑ (Hi-hat)
Το δεξί χέρι στο γόνατο του ενδύ ποδιού

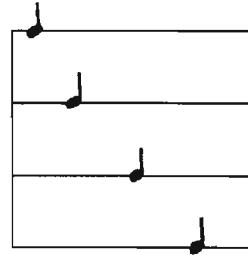

Β' ΟΜΑΔΑ (Snare Drum)
Το αριστερό χέρι στο θρανίο

Γ' ΟΜΑΔΑ (Bass Drum)
Το δεξί πόδι στο πάτωμα

2. Τώρα χρησιμοποιώντας το 'ανθρώπινο drum-kit' με τον τρόπο που βλέπετε πιο κάτω, να επαναλάβετε, σαν ηχώ, τους ρυθμούς που ακούετε:

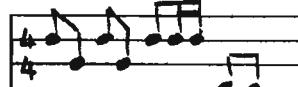
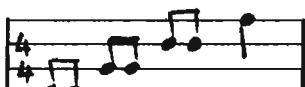
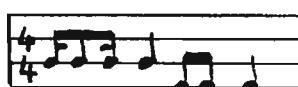
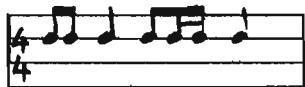
Φωνή στη θέση των δίσκων

Παλαμάκια στη θέση του στρατιωτικού τυμπάνου

Γόνατα στη θέση των tom-tom

Πόδια στη θέση του μπάσου

3. Εργαστείτε σε ζευγάρια για να δημιουργήσετε διαλόγους (ερωτήσεις-απαντήσεις) χρησιμοποιώντας το ανθρώπινο drum kit.

4. Δημιουργίστε με τις ομάδες σας παρόμοιους ρυθμούς και παρουσιάστε τους στις υπόλοιπες ομάδες της τάξης σας.

Yesterday
(Lennon/McCartney)

Το τραγούδι 'Yesterday' είναι μια ροκ μπαλάντα. Οι μαθητές αφού μάθουν το τραγούδι μπορούν να δοκιμάσουν να το εκτελέσουν με τα όργανα τάξης.

f.

Yesterday   all my troubles seem so far away
Suddenly   I'm not half the man I used to be

Now it looks as if they are here to stay, oh, I believe in yesterday   Why she
There's a shadow hanging over me, oh, yesterday came suddenly.

had to go I don't know she wouldn't say. I said something wrong, now I

long for yesterday   Yesterday   Love was such an easy game to play,

Now I need a place to hide away, oh, I believe in yesterday!

I believe in yesterday.

Το τραγούδι 'Yesterday' και το Ανθρώπινο drum kit

Η πιο κάτω παρτιτούρα για drum kit είναι η συνοδεία του τραγουδιού 'Yesterday'. Οι μαθητές μπορούν να χωριστούν σε τρεις ομάδες. Η κάθε ομάδα να αντιπροσωπεύει ένα όργανο του drum kit:

A' Ομάδα (κραν-κάσα). Εκτελεί τα δυνατά κτυπήματα του μέτρου (ο 1^{ος} και ο 3^{ος} χρόνος) κτυπώντας το δεξί πόδι στο πάτωμα.

B' Ομάδα (στρατιωτικό τύμπανο, snare drum). Αυτή η ομάδα αντιπροσωπεύει τα αδύνατα κτυπήματα του μέτρου. Οι μαθητές κτυπούν το θρανίο στο 2^ο και 4^ο χρόνο του μέτρου, με το αριστερό τους χέρι.

Γ' Ομάδα (hi-hat). Οι μαθητές της ομάδας αυτής εκτελούν τα όγδοα κτυπώντας το δεξί τους χέρι στο γόνατο του ενός ποδιού.

The diagram shows musical notation on a staff. Above the staff, an arrow points to the first measure with the label "Hi-hat (Γ' ΟΜΑΔΑ)". Below the staff, an arrow points to the bass drum notes with the label "Bass Drum -κραν-κάσα- (Α' ΟΜΑΔΑ)". Another arrow points to the snare drum notes with the label "Snare Drum -στρατιωτικό τύμπανο- (Β' ΟΜΑΔΑ)". The notation consists of vertical stems with horizontal dashes for the hi-hat, vertical stems with dots for the bass drum, and vertical stems with diagonal dashes for the snare drum.

Οδηγίες: α. Στην αρχή οι τρεις ομάδες εκτελούν με τη σειρά η κάθε μια το δικό της ρυθμό. β. Ύστερα η τάξη χωρίζεται σε τέσσερις ομάδες. Ενώ η τέταρτη ομάδα τραγουδά και παίζει το τραγούδι 'Yesterday', οι τρεις πρώτες συνοδεύουν εκτελώντας την παρτιτούρα του drum kit.

'Ο τυμπανιστής πάντα βρισκόταν στο προσκήνιο. Βρίσκομαι πενήντα χρόνια στον κόσμο του θεάματος και είναι ένα πράγμα που δεν θ' αλλάξει ποτέ. Μπορεί για πέντε χρόνια να είναι δημοφιλές το κλαρίνο, μετά το τρομπόνι κι αργότερα η κιθάρα. Άλλα τα τύμπανα δεν αλλάζουν, πάντα βρίσκονται εκεί. Είναι η καρδιά, είναι η καρδιά όλης της οικογένειας. Δεν μπορείς να κοροϊδέψεις τα τύμπανα, μπορείς όλα τα άλλα όργανα εκτός από τα τύμπανα. Σε διατηρούν τίμιο.'

(Jo Jones, ο τυμπανιστής που παίζει σαν τον άνεμο)

Δημιουργικές Εργασίες.

1. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες να γράψουν τις δικές τους παρτιτούρες για drum-kit και να τις εκτελέσουν. Ο κάθε μαθητής να εκτελεί το μέρος που του αναθέτει ο ομαδάρχης του.
2. Να δοκιμάσει ένας μαθητής από κάθε ομάδα να εκτελέσει στο drum-kit της τάξης την παρτιτούρα της ομάδας του.

Ακρόαση.

Οι μαθητές ακούν αποσπάσματα με drum-kit και ξεχωρίζουν τα διάφορα μέρη.

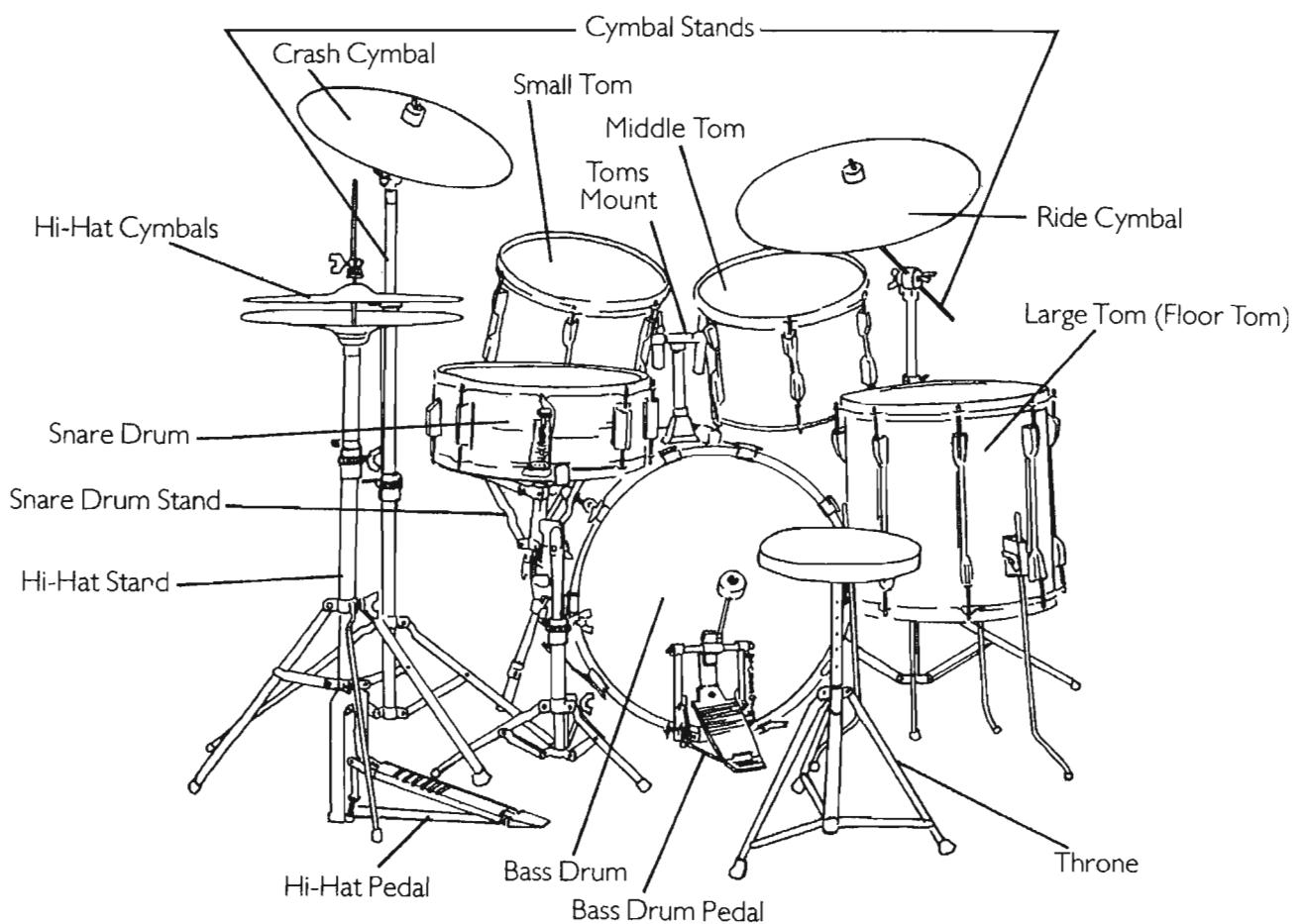
Αξιολόγηση.

1. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα αντιστοιχεί με ένα μέρος του drum-kit. Η ομάδα που ακούει την ηχογραφημένη ρυθμική φράση με τον ήχο που της αντιστοιχεί, θα την επαναλαμβάνει αμέσως.
2. Οι μαθητές να γράψουν στο πεντάγραμμό τους τα ηχογραφημένα ρυθμικά σχήματα για drum-kit που ακούν.

ΟΔΗΓΟΣ

Bass Drum
(κραν-κάσα)
Snare Drum
(στρατιωτικό τύμπανο)

ΑΡΜΟΝΙΑ

(Χρίστος Σταυρινίδης)

A. ΣΥΓΧΟΡΔΙΕΣ

1. Συγχορδίες μεθ' εβδόμης.

Οι συγχορδίες μεθ' εβδόμης προσδίδουν στη μουσική τζαζ το χαρακτηριστικό της άκουσμα που την κάνει αρμονικά να ξεχωρίζει από όλα τα άλλα είδη μουσικής.

- Διάφορα είδη συγχορδιών μεθ' εβδόμης.

**Συγκριτικός πίνακας των συγχορδιών μεθ' 7^{ης}
(με βάση το Ντο)**

The grid displays nine different seventh chords, each labeled above its corresponding staff:

- C maj7
- C6
- C+maj7
- C-7
- C-(maj7)
- C-6
- C7
- C7(sus4)
- C+7
- C-7(5)
- C°7

- Διατονικές συγχορδίες μεθ' εβδόμης.

Οι διατονικές συγχορδίες μεθ' εβδόμης της Ντο μείζονας (C major) είναι:

Cmaj7 D-7 E-7 Fmaj7 G7 A-7 B-7(5) Cmaj7

The staff shows the progression of chords from C major through B-7(5) back to C major.

2. Διαφωνίες – Tensions (9, 11, 13)

Οι διαφωνίες είναι τόνοι που προέρχονται από προέκταση των τεσσάρων βασικών τόνων μιας συγχορδίας μεθ' εβδόμης. Η προσθήκη της 9^{ης}, 11^{ης} και 13^{ης} αποτελεί τη βάση για πιθανές διαφωνίες μιας συγχορδίας. Για κάθε είδος συγχορδίας αντιστοιχούν διαφορετικοί συνδυασμοί διαφωνιών (tensions).

α. Κτίσιμο συγχορδιών μεθ' εβδόμης με διαφωνίες.

β. Τα πιθανές διαφωνίες (tensions) για κάθε συγχορδία είναι:

1. Major 7th ..... 9, #11, 13
2. Minor 7th ..... 9, 11 (13 όταν τονική Δωρική)
3. Minor 7th (b5) 9, 11 b13
4. Augm. 7th ..... 9, #11
5. Dom. 7th ..... b9, 9, #9, #11, b13, 13
6. Major 6th ..... 9, #11
7. Minor 6th 9, 11
8. Dim. 7th ..... Οποιαδήποτε νότα που απέχει ένα τόνο πάνω από τόνο συγχορδίας

Στο πιο κάτω τραγούδι "Black Orpheus" μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές διαφωνίες (tensions) σε συγχορδίες μεθ' εβδόμης:
A^{-7(9,11)}, B^{-7(b5,11)}, E^{7(b9,b13)} κτλ.

Black Orpheus (Συνθέτης: Louis Bonfi)
Στίχοι

I'll sing to the sun in the sky
I'll sing till the sun rises high

Carnival time is here
magical time of year
and as the time draws near
dreams fill my heart

I'll sing while I play my guitar
I'll cling to this dream from afar
will love come my way
this magical day
and stay in my heart

Will true love come my way
on this magical day
or will I be alone
in my dreams

BLACK ORPHEUS

- LOUIS BONFI

(bass)

D.S. al

LAST 2 ONLY

A-

A-

B. ΤΡΟΠΟΙ – Modes

Στη τζαζ πέρα από τις μείζονες και ελάσσονες κλίμακες, χρησιμοποιούνται ευρέως οι τρόποι. Το σύστημα των τρόπων εχρησιμοποιείτο στην Αρχαία Ελληνική Μουσική, στη Βυζαντινή Μουσική (Ηχοι) και στην Εκκλησιαστική Ευρωπαϊκή Μουσική (από το Μεσαίωνα μέχρι και το τέλος του 17^{ου} αιώνα). Όμως παρόλο το γεγονός ότι οι τρόποι αυτοί διατηρούσαν τις αρχαίες ελληνικές ονομασίες, είχαν διαφορές μεταξύ τους. Τον 20ό αιώνα οι τρόποι άρχισαν πάλι να χρησιμοποιούνται στη σοβαρή μουσική. Εκείνος που έγινε όμως η αιτία να γίνουν οι τρόποι πολύ δημοφιλείς στη μουσική τζαζ ήταν ο Miles Davis κατά τη δεκαετία του 60'.

Πιο κάτω παρουσιάζονται τα διαφορετικά είδη τρόπων που χρησιμοποιούνται στη τζαζ: Ιονικός (Ionian), Δωρικός (Dorian), Φρυγικός (Phrygian), Λυδικός (Lydian), Μιξολυδικός (Mixolydian), Αιολικός (Aeolian), Λοκρικός (Locrian).

Ιονικός/Ionian (Ντο)

Δωρικός/Dorian (Ρε)

Φρυγικός/Phrygian (Μι)

Λυδικός/Lydian (Φα)

Μιξολυδικός/Mixolydian (Σολ)

Αιολικός/Aeolian (Λα)

Λοκρικός/Locrian (Σι)

Πιο κάτω συγκρίνονται οι τρόποι της τζαζ με τις παράλληλες μείζονες (Ionian) και ελάσσονες (Aeolian) κλίμακες της Ευρωπαϊκής Μουσικής και επισημαίνονται οι διαφορές στις χαρακτηριστικές βαθμίδες κάθε τρόπου.

Μείζων (Ionian)

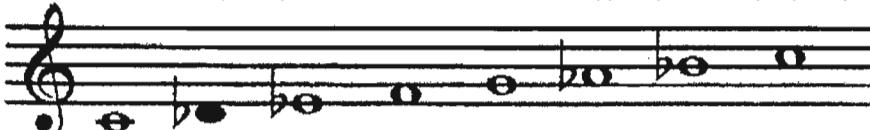
Ελάσσων (Aeolian)

Δωρικός (όπως στην ελάσσονα κλίμακα με υψωμένη την 6^η βαθμίδα)

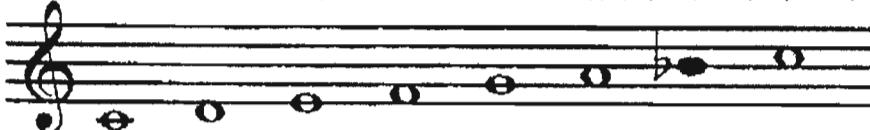
Φρυγικός (όπως στην ελάσσονα κλίμακα με χαμηλωμένη τη 2^η βαθμίδα)

Λυδικός (όπως στη μείζονα κλίμακα με υψωμένη την 4^η βαθμίδα)

Μιξολυδικός (όπως στη μείζονα κλίμακα με χαμηλωμένη την 7^η βαθμίδα)

Λοκρικός (όπως στην ελάσσονα κλίμακα με χαμηλωμένη τη 2^η βαθμίδα και την 5^η βαθμίδα)

Δανεισμένες Συγχορδίες (Modal Interchange Chords)

- Δανεισμένες συγχορδίες είναι αυτές που χρησιμοποιούνται ως δανεικές από ένα τρόπο σε ένα παράλληλο τρόπο
(π.χ. μία συγχορδία δανεισμένη από τη Ντο αρμονική ελάσσονα – μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη Ντο μείζονα).

Για παράδειγμα:

Στην κλίμακα Ντο μείζονα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι συγχορδίες: C⁷, D^{7(b5)}, Ebmaj⁷, F⁷, G⁷, Abmaj⁷, Bb⁷.

Γ. Blues

Χρησιμοποιούνται:

- Οι βασικές συγχορδίες των blues είναι: I⁷, IV⁷, V⁷
- Κλίμακα blues.

Η βασική κλίμακα που χρησιμοποιείται για blue μελωδίες είναι η πεντατονική κλίμακα αλλά όχι η μείζων πεντατονική κλίμακα.

Παράδειγμα:

A musical staff in G clef and common time. It shows a pentatonic scale with the following note heads: 1, b3, 4, 5, b7, 1. Below the staff, the notes are labeled with their corresponding numbers: 1, b3, 4, 5, b7, 1.

Με βαθμίδες τις 1,b3,4,5,b7,1 η πιο πάνω κλίμακα μπορεί να θεωρηθεί σαν ελάσσονα πεντατονική κλίμακα.

Μπορούν όμως να χρησιμοποιηθούν διαφωνίες (tensions) δανεισμένες από τη διατονική μείζονα. π.χ.

A musical staff in G clef and common time. It shows a G major chord with an F9 tension. The chord consists of three notes: G, B, and D. The F9 tension is indicated by a small 'F' above the B note.

Line Clichés

Είναι μια μελωδική γραμμή που κινείται σε μία μόνο συγχορδία δημιουργώντας τη ψευδαίσθηση αρμονικής προόδου. Τα line clichés είναι πολύ συνηθισμένα σε ελάσσονες συγχορδίες:

A musical staff in G clef and common time. It shows a line cliché in D minor. The staff has two measures. In the first measure, there are two eighth notes: one on the G string and one on the B string. In the second measure, there are two eighth notes: one on the D string and one on the G string. The key signature is D minor, indicated by a single sharp sign.

Στο πιο πάνω παράδειγμα η line cliché είναι η γραμμή:

A musical staff in G clef and common time. It shows a line cliché in D minor. The staff has two measures. In the first measure, there are two eighth notes: one on the G string and one on the B string. In the second measure, there are two eighth notes: one on the D string and one on the G string. The key signature is D minor, indicated by a single sharp sign.

Χαρακτηριστικά της line cliché

1. Η κίνησή της μπορεί να είναι είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω.
2. Κινείται πάντα με διάστημα ολόκληρου ή μισού τόνου.
3. Πάντα κινείται στη θέση της 7^{ης} της συγχορδίας δηλαδή μεταξύ της 5^{ης} και της βάσης.
4. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε οποιοδήποτε μέρος της αρμονίας. Αν ξεκινά με την τονική, τότε πρέπει να αρχίζει πάντα από τη βάση της συγχορδίας.

Είδη Line clichés

5 — ♭5 — 6 — ♯7

A musical staff in G clef and common time. It shows a line cliché starting at the fifth note (F#), moving down to the fourth note (E), up to the sixth note (G), and finally up to the seventh note (A). The notes are connected by vertical stems.

5 — ♯5 — 6 — ♭6

A musical staff in G clef and common time. It shows a line cliché starting at the fifth note (F#), moving up to the sixth note (G), down to the fourth note (E), and finally down to the fifth note (F). The notes are connected by vertical stems.

6 — ♭7 — maj7 — 1

A musical staff in G clef and common time. It shows a line cliché starting at the sixth note (G), moving down to the seventh note (A), up to the first note (C), and finally up to the second note (D). The notes are connected by vertical stems.

♯7 — 6 — ♭6 — 5

A musical staff in G clef and common time. It shows a line cliché starting at the seventh note (A), moving down to the sixth note (G), up to the fourth note (E), and finally down to the fifth note (F). The notes are connected by vertical stems.

maj7 — ♭7 — 6 — ♭7

A musical staff in G clef and common time. It shows a line cliché starting at the first note (C), moving up to the second note (D), down to the fourth note (E), and finally down to the seventh note (A). The notes are connected by vertical stems.

Πρακτική Διδασκαλία Latin/Tensions/Guide Tones μέσω του τραγουδιού Black Orpheus

Για το Γυμνάσιο

1. Διδασκαλία τραγουδιού
2. Εκτέλεση μελωδίας σε αυλό/φωνή
3. Ενορχήστρωση με κρουστά σε Latin feel.

Για το Λύκειο

1. Διδασκαλία τραγουδιού
2. Εκτέλεση μελωδίας σε αυλό/φωνή
3. Ενορχήστρωση με κρουστά σε Latin feel.
4. Χωρισμός ομάδας σε 1^η και 2^η φωνή:
    1^η φωνή: Μελωδία
    2^η φωνή: Γραμμή με guide tones (3^η, 7^η).
  - Φωνή μπορεί να είναι οποιοδήποτε όργανο ή ομάδα οργάνων.
  - Τα guide tones είναι η 3^η και η 7^η της συγχορδίας.
5. Αυτοσχεδιασμός με εμπλουτισμό και παραλλαγή της μελωδικής γραμμής των guide tones, με τα δοσμένα guide tones να λειτουργούν ως βασικός κορμός του αυτοσχεδιασμού.

Μάθημα Ειδικού Ενδιαφέροντος στο Ενιαίο Λύκειο (2^η και 3^η τάξη)

1. Διδασκαλία τραγουδιού
2. Εκτέλεση μελωδίας σε αυλό/φωνή
3. Ενορχήστρωση με κρουστά σε Latin feel.
4. Χωρισμός ομάδας σε 1^η και 2^η φωνή:
    1^η φωνή: Μελωδία
    2^η φωνή: Γραμμή με guide tones (3^η, 7^η).
  - Φωνή μπορεί να είναι οποιοδήποτε όργανο ή ομάδα οργάνων.
  - Τα guide tones είναι η 3^η και η 7^η της συγχορδίας.
5. Αυτοσχεδιασμός με εμπλουτισμό και παραλλαγή της μελωδικής γραμμής των guide tones, με τα δοσμένα guide tones να λειτουργούν ως βασικός κορμός του αυτοσχεδιασμού.
6. Χωρισμός ομάδας σε 1^η, 2^η, 3^η φωνή:
    3^η φωνή: Tensions (πιθανή 9^η, 11^η και 13^η)
7. Ενορχήστρωση του τραγουδιού με:
Φωνή, Πνευστά: Μελωδία
Μπάσο: Τονική και 5^η της συγχορδίας με τέταρτο παρεστιγμένο και όγδοο.
Πιάνο: A.X. Guide Tones – Δ.Χ. Διαφωνίες (Tensions)
(εν απουσίᾳ μπάσου, το πιάνο παίζει: A.X. Τονική της συγχορδίας – Δ.Χ. Guide Tones).

Κιθάρα: Συγχορδίες με tensions.

Κρουστά: Βασικός ρυθμός Latin.

Black Orpheus

Composer: Luis Bonfi
Arranger: Christos Stavrinides

Allegretto

I'll sing to the sun in the sky - I'll sing till the sun rises high - Car-ni-val time is here - ma-gi-cal time of year - and as the time draws near - dreams fill my heart - I'll

Chords:

- 1 Am⁷
- Bm^{7(b5)} E⁷ Am⁷
- Bm^{7(b5)} E^{7(b9)}
- 5 Am⁷ Dm⁷ G⁷ Cma^{7(#11)} C^{#7} A^{7(b9)}
- 9 Dm⁷ G⁷ C⁶ Fma⁷
- 13 Bm^{7(b5)} E^{7(b9)} Am⁷ Bm^{7(b5)} E⁷

17 Am⁷ Bm^{7(b5)} E⁷ Am⁷ Bm^{7(b5)} E^{7(b9)}
 Voice sing while I play my gui - tar I'll
 le tones
 le tones
 ensions

21 Em^{7(b5)} A^{7(b9)} Dm⁷ //.
 Voice cling to this dream from a - far - will
 de tones
 de tones
 'ensions

25 Dm⁷ Bm^{7(b5)} E⁷ Am⁷ Fma^{13(#11)}
 Voice love come my way this car - ni - val day and
 de tones
 de tones
 'ensions

29 Bm^{7(b5)} E^{7(b9)} Am⁷ Bm^{7(b5)} E⁷
 Voice stay here in my heart I'll
 de tones
 de tones
 'ensions

33 Am⁷ Dm⁷ Am⁷ Dm⁷ Am⁷ Dm⁷ Em⁷

Voice le tones le tones tensions

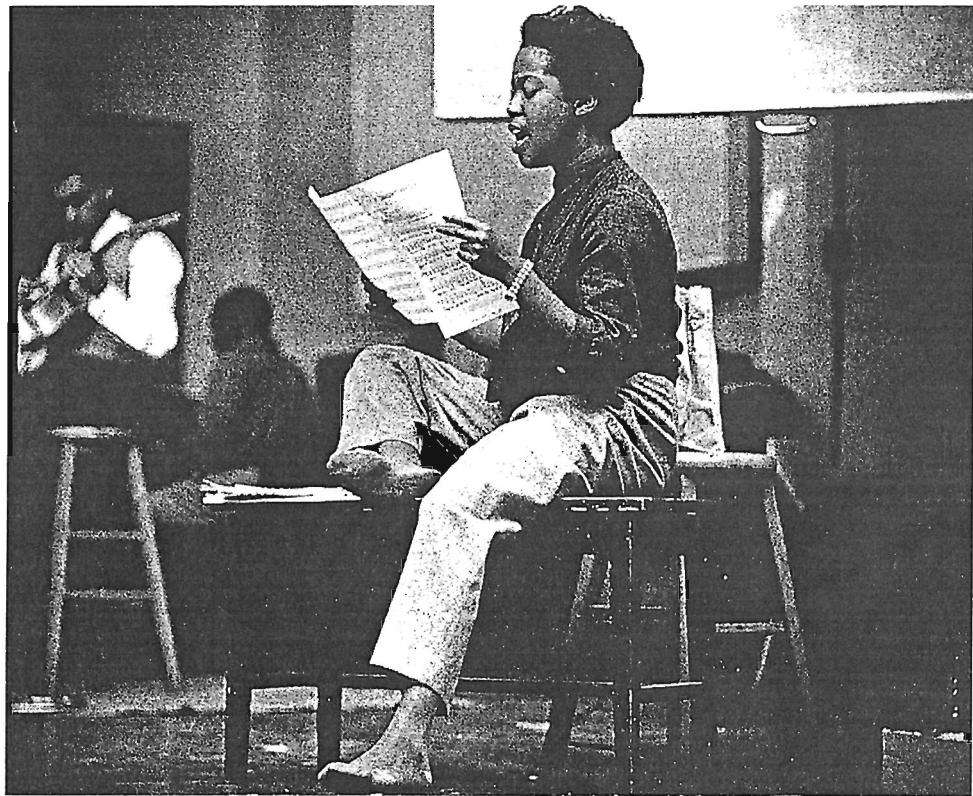
Will true love come my way on this car - ni - val day or will I be a - lone in my

ritardando - - -

37 Am

Voice le tones le tones tensions

dreams - - -

Sarah Vaughan at a rehearsal in New York in 1950.

ΜΕΛΩΔΙΑ

Η σχέση μελωδίας και αρμονίας.

Στην ομοφωνική μουσική του 20ού αιώνα και ιδιαίτερα στη μουσική Τζαζ είναι σπάνιες οι μελωδίες χωρίς πραγματικό αρμονικό υπόβαθρο. Ακόμα και αυτές που είναι γραμμένες για μονοφωνικό όργανο χωρίς συνοδεία έχουν κάποια αρμονική βάση.

Οι φθόγγοι που αποτελούν μια μελωδία.

Μια μελωδία μπορεί να περιέχει:

- νότες μιας συγχορδίας:

- διατονικές νότες προσέγγισης:

- χρωματικές νότες προσέγγισης:

Μια μελωδία μπορεί επίσης να περιέχει:

- διπλές χρωματικές νότες προσέγγισης,
- καθυστερημένες λύσεις,
- διαφωνίες με λύση,
- άλυτες διαφωνίες,
- ελεύθερες νότες.

Οι πιο απλές συγχορδίες αποτελούνται από τρεις νότες. Αν χρησιμοποιούσουμε τις τρεις βασικές συγχορδίες της πιο κάτω κλίμακας του Ντο, μπορούμε να δημιουργήσουμε πολλές μελωδίες, όπως για παράδειγμα:

Three staves of music. The top staff shows a melodic line with three-note chords (triads) labeled I and IV. The middle staff shows a similar melodic line with three-note chords labeled I, IV, V, and I. The bottom staff shows a melodic line with eighth and sixteenth notes, corresponding to the chords shown above it.

Μπορεί να υπάρξει ακόμα περισσότερη ποικιλία αν συνδυαστούν αρπισμοί με βηματικές κινήσεις:

Handwritten musical notation on four staves. The first staff shows 'καθιακα' and 'αρπισθός συσχεδίας'. The second staff shows numbered steps 1-4. The third staff shows numbered steps 5-8. The fourth staff ends with '(Ε. Μιχαηλίδης)'.

Άσκηση.

1. Χρησιμοποιείστε όργανα τάξης για να εξασκηθείτε στη δημιουργία μικρών μελωδικών ερωτήσεων και απαντήσεων. Χρησιμοποιείστε αρπισμούς και βηματικές μελωδίες και ακολουθείστε την πιο κάτω πορεία:

Ερώτηση: Καθηγητής
Επανάληψη της ερώτησης: Όλοι
Απάντηση: ένας μαθητής.
Επανάληψη της Απάντησης: Όλοι

Handwritten musical notation on two staves. The top staff shows a melody with a fermata over three notes. The bottom staff shows a melody with a fermata over three notes.

2. Εργαστείτε σε ζευγάρια για να δημιουργήσετε και να παρουσιάσετε τις δικές σας ερωτήσεις και απαντήσεις που να είναι κτισμένες με αρπισμούς και μελωδικά βήματα. Χρησιμοποιείστε όργανα τάξης.

Αυτοσχεδιασμοί απαντήσεων σε μελωδικές ερωτήσεις
με τη χρήση τριών νότων και πιο πολύπλοκων ρυθμών
(Νότες: Σολ, Λα, Ντο)

Οι μαθητές εξασκούνται στην αρχή με ερωτήσεις και απαντήσεις σε μια νότα, έπειτα σε δύο νότες, και τέλος σε τρεις νότες. Η πορεία που ακολουθείται είναι η ίδια με την προηγούμενη.

Να χρησιμοποιηθεί η πιο κάτω συνοδεία για τους αυτοσχεδιασμούς των μελωδικών ερωτήσεων και απαντήσεων:

Μελωδική Αφαίρεση. Για να γίνει αυτό, θα πρέπει πρώτα να εντοπιστούν τα μελωδικά και ρυθμικά στοιχεία που αποτελούν το βασικό σκελετό της μελωδίας. Αυτό μπορεί να γίνει αν απλοποιηθεί η μελωδία και αφαιρεθούν μεμονωμένοι φθόγγοι που η απουσία τους θα άφηνε το βασικό μελωδικό νόημα ανέπαφο.

Παράδειγμα:

Μελωδία

Cmaj₇   C[#]dim.   Dm₇   Dm⁷/5bD_b7/9   Cmaj_{7/9}

Ο κορμός της πιο πάνω μελωδίας:

Cmaj₇   C[#]dim   Dm₇   Dm⁷/5bD_b7/9   Cmaj_{7/9}

(Αλεξίου-Ραυτόπουλου, 1984, σ.25)

Μελωδική Διασκευή. Είναι η παραλλαγή της αρχικής μορφής ενός θέματος ή τμήματός του με τρόπο που αυτό να παραμένει εύκολα αναγνωρίσιμο. Μια τέτοια επεξεργασία μπορεί να γίνει με:

- προσθήκη νέων φθόγγων,
- αφαίρεση ή αντικατάσταση φθόγγων,
- αντιστροφή της μελωδίας,
- διατήρηση μόνο της αρμονικής βάσης,
- ρυθμικές αλλαγές,
- μεγέθυνση του θέματος
- σμίκρυνση του θέματος

Ακρόαση: 'When the Saints go marching in'.

Άσκηση:

1. Να εκτελέσετε στα όργανα τάξης την πιο πάνω μελωδία: όπως είναι γραμμένη σε μεγέθυνση με την προσθήκη παύσεων (να αφαιρέστε κάποιες νότες).
2. Ακούστε την ηχογράφιση της πιο πάνω μελωδίας και προσπαθείστε να βρείτε με πιο από τους πιο πάνω τρόπους αλλάζει η μελωδία κάθε φορά.

(απαντήσεις: αλλαγή στη διάρκεια των φθόγγων, προσθήκη φθόγγων στη μελωδία, αφαίρεση φθόγγων από τη μελωδία, ο ρυθμός παραμένει ο ίδιος αλλά η σειρά των φθόγγων αλλάζει).

ΜΟΡΦΗ

Θέμα με Παραλλαγές.

Η συνηθισμένη μορφή ενός κομματιού της τζαζ είναι αυτή του 'Θέματος με Παραλλαγές' αφού αυτό είναι το πιο κατάλληλο είδος μορφής για αυτοσχεδιασμό: Μια μελωδία γραμμένη σε απλή διμερή ή τριμερή μορφή, επαναλαμβάνεται πολλές φορές και σε κάθε της επανάληψη έχει διαφορετικό άκουσμα. Έτσι ο ακροατής διατηρεί το ενδιαφέρον του μέχρι να τελειώσει το κομμάτι.

Οι παραλλαγές αφορούν περισσότερο τη μελωδία. Στη τζαζ η αρμονία παραμένει σχεδόν η ίδια σε κάθε επανάληψη του θέματος και ο ρυθμός είναι σχεδόν απόλυτος αν και υπάρχουν κάποτε αλλαγές στο τέμπο.

Υπάρχουν τέσσερις τρόποι παραλλαγών της μελωδίας:

1. **Παράφραση του θέματος.** Το βασικό θέμα γενικά παραμένει αναλλοίωτο, ώστε αν και υπάρχουν κάποιες αλλαγές, ο ακροατής μπορεί εύκολα να το αναγνωρίσει. Η παράφραση του θέματος επηρεάζεται από αλλαγές στο ρυθμό, προσθήκες ή αφαιρέσεις στις νότες της μελωδίας, αλλαγές φθόγγων της μελωδίας:

2. **Νέα μελωδία αντικαθιστά μέρος της παράφρασης του θέματος.** Αν και υπάρχουν αρκετές αλλαγές στο βασικό θέμα, ο ακροατής εξακολουθεί να μπορεί να το αναγνωρίζει σε αρκετό βαθμό:

3. **Μια νέα μελωδία αντικαθιστά εντελώς το βασικό θέμα.** Το μόνο στοιχείο που παραμένει το ίδιο είναι η αρμονία. Εδώ βρίσκεται όλη η τέχνη του εκτελεστή που αυτοσχεδιάζει:

4. **Το θέμα χρησιμοποιείται σε κανόνα ή ως θέμα φούγκας.**

Ένα κομμάτι μουσικής τζαζ μπορεί να ακολουθεί την πιο κάτω μορφή:

Εισαγωγή
Θέμα: A A B A
Chorus 1
Chorus2
Chorus 3
Chorus 4
Chorus 5
(με τη μελωδία εντελώς αλλαγμένη)
Θέμα A A B A
Coda

- Ένα σόλο όργανο μπορεί να ξεκινήσει μια Εισαγωγή εκτελώντας ένα σύντομο αυτοσχεδιασμό ο οποίος μπορεί να είναι βασισμένος πάνω σε μόνο δύο νότες. Αμέσως μετά ακολουθεί το βασικό θέμα.
- Το κάθε μέρος του βασικού θέματος **A A B A** είναι 4 μέτρα και επομένως ολόκληρο το θέμα είναι 16 μέτρα. Αυτό χωρίζεται στο ρυθμικό μέρος (rhythm section) το οποίο εκτελείται από τα όργανα ρυθμού και τη μελωδική γραμμή (front line) η οποία εκτελείται από τα άλλα μελωδικά όργανα.
- Οι αυτοσχεδιασμοί αρχίζουν μετά το πρώτο άκουσμα του θέματος (**A A B A**) και ονομάζονται **chorus**. Δεν υπάρχει συγκεκριμένος αριθμός των choruses. Μπορεί να είναι μόνο δύο, ή τρία ή περισσότερα. Επίσης το κάθε chorus μπορεί να έχει διάρκεια περισσότερη από 16 μέτρα. Η διάρκεια του chorus εξαρτάται από τον αριθμό των μελών του συγκροτήματος που θα αυτοσχεδιάσουν.
- **Chorus 1.** Συνήθως στο πρώτο chorus οι εκτελεστές ξεκινούν με απλούς αυτοσχεδιασμούς στους οποίους το θέμα ακούεται σε απλοποιημένη μορφή (αφαίρεση) και είναι αναγνωρίσιμο.
- **Chorus 2.** Εδώ μπορεί να υπάρξει ένα ντουέτο αυτοσχεδιασμών.
- **Chorus 3.** Πολύ ελεύθερος και δεξιοτεχνικός αυτοσχεδιασμός με πολλά στολίδια.
- **Chorus 4.** Ήσως να αρχίσει με την πιο μεγάλη απλότητα.
- **Στο τελευταίο chorus** μπορεί να καταλήξουν στο τρίτο ή τέταρτο είδος παράφρασης στο οποίο η μελωδία είναι εντελώς διαφορετική.

Μπορεί να υπάρξουν choruses στα οποία:

όλοι οι εκτελεστές αυτοσχεδιάζουν ταυτόχρονα,
ή ο αυτοσχεδιασμός γίνεται από μόνο δύο εκτελεστές (ντουέτο),
ή από ένα όργανο μόνο του (σόλο),
ή αυτοσχεδιάζουν μόνο τα όργανα του ρυθμικού μέρος (rhythm section).

Μπορεί να υπάρχουν επίσης μικρές κατέντζες (**improvised breaks**) κ.ά.

Στους αυτοσχεδιασμούς μπορεί να χρησιμοποιηθούν τα πιο κάτω:

Τρόποι Εκτέλεσης

- Ψηλά register
- τρέμολα
- Αρπισμοί
- Τρίχα
- Glissando
- Μεγάλες κρατημένες νότες οι οποίες να ξεφεύγουν από το σωστό ύψος προς τα πάνω (sharp) ή προς τα κάτω (flat) και μετά να καταλήγουν στο σωστό ύψος.

Μελωδία

- Ερωτήσεις/Απαντήσεις.
- Φράσεις που ανεβαίνουν συνήθως απαντώνται από φράσεις που να κατεβαίνουν.
- Αφαιρέσεις ή προσθήκες στις νότες της μελωδίας.
- Η μελωδία να ακούεται μια οκτάβα πιο ψηλά.
- Η μελωδία σε σμίκρυνση ή μεγέθυνση
- Ντουέτα.

Ρυθμός

- Ρυθμικές αλλαγές.
- Παύσεις.

Εισηγήσεις για πορεία:

1. Εξάσκηση στη σειρά των συγχορδιών του 'block'. Να χρησιμοποιείται η V συγχορδία όχι μόνο στη μείζονα της μορφή αλλά και στην ελάσσονα.
2. Προσθήκη ενός απλού μπάσου που να κινείται γύρω από τις νότες της συγχορδίας.
3. Προσθήκη ενός Walking Bass.
4. Τα όργανα του ρυθμικού μέρους πρέπει να διατηρούν ένα σταθερό χρόνο (4 τέταρτα σε κάθε μέτρο) ενώ τα όργανα μελωδίας μπορεί να εκτελούν μικρά μονοφωνικά μοτίβα.
5. Προσθήκη αυτοσχεδιασμού από όλη την ομάδα ταυτόχρονα, πάνω από το συνεχές άκουσμα της σειράς των συγχορδιών.
6. Να υπάρχει και ένα μέρος που όλα σταματούν και ακούονται μόνο τα όργανα του ρυθμικού μέρους τα οποία επίσης μπορούν να αυτοσχεδιάσουν.
7. Στους αυτοχεδιασμούς να υπάρχει το στοιχείο της 'μίμησης' και της ερωταπόκρισης.
8. Εξάσκηση με διάφορες ταχύτητες και ιδέες βασισμένες στις εισηγήσεις των μαθητών.
9. Χρήση ενός riff.
10. Μίμηση ηχογραφημένων παραδειγμάτων.

Οι μαθητές πρέπει:

1. Να μάθουν να νοιώθουν τις αλλαγές των συγχορδιών χωρίς να πρέπει να μετρούν.
2. Να αποστηθίζουν τη σειρά των συγχορδιών και να μάθουν να παίζουν 'με το αυτή'.
3. Να έχουν αριθμούς ώστε να ξέρουν πότε είναι η σειρά τους να αυτοσχεδιάσουν.
4. Να ενθαρρύνονται να επικοινωνούν συνεχώς με το βλέμμα.

Εισηγήσεις για αυτοσχεδιασμό

Οι μαθητές μπορούν να εξασκηθούν με μόνο μια νότα:

Ο μεγάλος σαξιφωνίστας **Sydney Bechet** συμβούλευε τους μαθητές του:

'Θα σου δείξω μια νότα σήμερα. Κοίτα με πόσους τρόπους μπορείς να παίξεις αυτή τη νότα. Παίξε την άγρια, τσαλαπάτα την, παίξε την με ύφεση, με δίεση, κάνε την ότι θέλεις. Έτσι εκφράζεις τα συναισθήματά σου στη μουσική. Είναι σα να μιλάς'.

Sidney Bechet performs on soprano saxophone in a typical Paris cellar bar in 1949.

Η ΕΠΟΧΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ TZAZ

Τραγούδια Δουλειάς Working Songs

Οι σκλάβοι που εργάζονταν στις βαμβακοφυτείες ή στις γραμμές των τρένων των Νότιων Πολιτειών της Αμερικής, ήταν μαύροι που είχαν μεταφερθεί από την Αφρική ή ήταν απόγονοι πιο παλιών σκλάβων.

Στην Αφρική υπήρχε πάντα μια στενή σχέση ανάμεσα στην ομιλούμενη γλώσσα και στο χτύπημα των τυμπάνων αφού οι τυμπανιστές μπορούσαν να μιμηθούν το ρυθμό και τον τόνο της ομιλίας. Γι' αυτό σε μερικές πολιτείες είχαν απαγορεύσει τη χρήση τυμπάνων, γιατί φοβούνταν ότι θα τα χρησιμοποιούσαν οι σκλάβοι ως μέσο επικοινωνίας μεγάλων αποστάσεων για να προετοιμάσουν κάποια εξέγερση. Οι δουλοκτήτες δόμως επέτρεπαν στους μαύρους σκλάβους να τραγουδούν ενώ εργάζονταν.

Τα τραγούδια δουλειάς βοηθούσαν τους μαύρους σκλάβους να αντέχουν την πολύ σκληρή, μονότονη και κουραστική εργασία τους. Είχαν για παράδειγμα, ένα σταθερό χρόνο που ταίριαζε με το σταθερό κτύπημα των σφυριών, των φτυαριών, ή με το μάζεμα του βαμβακιού.

Όπως συμβαίνει με τα δημοτικά τραγούδια, τα περισσότερα μεταδόθηκαν προφορικά, από στόμα σε στόμα. Ένας μεγάλος αριθμός από αυτά είναι βασισμένα στη μορφή 'έρώταποκρίσεων' (solo: call, group: response), η οποία αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα στοιχεία της αφρικανικής παράδοσης. Ένας δηλαδή τραγουδούσε το στίχο και οι υπόλοιποι απαντούσαν εν χορώ. Όλα αυτά γίνονταν ρυθμικά, μαζί με τη δουλειά και με τη χρήση μεγάλης ποικιλίας φωνητικών, παρεμβάλλοντας βογγητά, κραυγές και φαλτσέτο. Πολλές φορές τραγουδούσαν στις πιο ψηλές οκτάβες για να επικοινωνούν πιο εύκολα με άλλους σκλάβους που εργάζονταν σε κοντινούς αγρούς ή βαμβακοφυτείες. Άλλες φορές τραγουδούσαν στη μητρική τους γλώσσα ώστε να τους καταλαβαίνουν μόνο οι συμπατριώτες τους δούλοι και όχι οι λευκοί επιστάτες.

Τα θέματα των τραγουδιών αυτών ήταν συνήθως σχετικά με τη δουλειά που έκαναν. Μερικές φορές δόμως τραγουδούσαν για να εκφράσουν παράπονα για τη σκληρή τους ζωή ή για να διαμαρτυρηθούν για αυτή. Αργότερα, μετά την απελευθέρωση των σκλάβων, τα τραγούδια δουλειάς συνόδευαν τους μαύρους στις καινούργιες ασχολίες τους.

Ακρόαση: Down in the Valley two by two (διάρκεια: 1'.38")

Επειδή ίσως τα τραγούδια αυτά συνδέονταν με την εργασία και όχι με την εκκλησία, δεν επηρέασαν το ρεύμα της Αμερικανικής ελαφράς μουσικής ποπ με την ταχύτητα που επηρέασαν τη μουσική αυτή τα σπιρίτουαλς (spirituals, θρησκευτικά τραγούδια). Έμειναν στο περιθώριο, μακριά από το αυτί πολλών λευκών και διατήρησαν πολλά δυτικοαφρικανικά στοιχεία.

Στο πιο κάτω τραγούδι 'Take this hammer' το κτύπημα του σφυριού δεν πέφτει στην τονισμένη συλλαβή 'hammer' αλλά πέφτει με δύναμη στην πταύση, ταυτόχρονα με την ομαδική κραυγή (Wow!).

Take this Hammer _ (Wow!) and carry it to the Captain _
 (Wow!) Take this Hammer _ (Wow!) and carry it to the Captain _
 (Wow!) Take this Hammer_ (Wow!) and carry it to the Captain _
 (Wow!) You tell him I'm gone _ (Wow!) You tell him I' m_ gone (Wow!).

Σπιρίτουαλ και Τραγούδια του Ευαγγελίου Spirituals και Gospel Songs.

Είναι θρησκευτικά τραγούδια με επιδράσεις Αγγλικών θρησκευτικών ύμνων και μπλουζ/τραγουδιών δουλειάς. Ήδη από το 1816 υπήρχαν εκκλησίες μόνο για μαύρους στις οποίες ψάλλονταν θρησκευτικοί ύμνοι προσαρμοσμένοι στις αφρικανικές φόρμες. Αυτοί συνήθως αυτοσχεδιάζονταν κατά τη διάρκεια της τελετής στην εκκλησία και είχαν τη μορφή της ερωταπόκρισης (call and response) με τη συνοδεία ρυθμικών κτυπημάτων των χεριών ή των ποδιών. Τα spirituals είχαν ιδιαίτερη σημασία για τους σκλάβους, γιατί είχαν προσαρμόσει τις ιστορίες από τη Βίβλο στο δικό τους τρόπο ζωής.

Τα spirituals εκφράζουν τη νέγρικη αντίληψη του θείου μηνύματος. Για τους νέγρους σκλάβους, το μήνυμα του Χριστού, ήταν αυτό της ελπίδας για μια καλύτερη ζωή.

Τα τραγούδια αυτά είναι γεμάτα από συμβολισμούς:

- Υπήρχε μια σύνδεση μεταξύ της δικής τους μαρτυρικής ζωής με αυτή των Εβραίων σκλάβων στην Αίγυπτο. Περίμεναν, όπως και αυτοί, να οδηγηθούν σε μια καλύτερη γη, σε μια καλύτερη ζωή, έστω και μετά το θάνατο.
- Πολλοί σκλάβοι που δούλευαν στις γραμμές των τρένων, συμβόλιζαν το τρένο με την οδό προς τον ουρανό: 'Get on board, little children'.

Ακρόαση: 'Oh, the joy that came to me' (1'.25")

Go Down Moses

Negro Spiritual

Λέγεται ότι ο Μωϋσής σ' αυτό το spiritual συμβολίζει τη **Harriet Tubman** τη μαύρη αγωνίστρια κατά της δουλείας. Αυτή βοηθούσε τους σκλάβους να δραπετεύσουν προς τις πολιτείες του βορρά.

1. When Israel was in Egypt Land
 2. 'Thus spake the Lord' bold Moses said
 3. The Lord told Mo - ses what to do

Let my people go She was
 Let my people go If
 Let my people go He

1. pressed so hard she could not stand Let my people go
 2. not I'll smite your first-born dead Let my people go
 3. led the Hebrew children through Oh Let my people go

Refrain

Go down, Moses, 'way down in Egypt land

Tell old Pharaoh Let my people go.

Μετάφραση: Όταν οι Ισραηλίτες ήταν στην Αίγυπτο – ελευθέρωσε το λαό μου.

Βασανίζονταν τόσο σκληρά που δεν άντεχαν άλλο – ελευθέρωσε το λαό μου.

'Έλα κάτω Μωϋσή, κάτω στην Αίγυπτο, πες στο γέρο Φαραώ να ελευθερώσει το λαό μου'.

Standing in the Need of Prayer

Negro Spiritual

Not my father nor my mother but it's me O Lord Standin' in the need of
prayer Not my brother nor my sister but it's me O Lord Standin' in the need of
prayer It's me (It's me) It's me O Lord Standin' in the need of prayer It's
me (It's me) It's me O Lord Standin' in the need of prayer.

Μπάντες Παρελάσεων Marching Bands

Όταν ο Αμερικανικός Εμφύλιος Πόλεμος τέλειωσε το 1865 και οι μαύροι σκλάβοι απελευθερώθηκαν, αρκετές από τις στρατιωτικές μπάντες των λευκών που λάμβαναν μέρος στον πόλεμο, διαλύθηκαν. Τότε, πολλά από τα όργανα που ήταν σκορπισμένα παντού, όπως κλαρίνα, κορνέτες και τρομπόνια, βρέθηκαν στα χέρια των πρώην σκλάβων. Σύντομα οι περισσότερες πόλεις της Αμερικής απέκτησαν μπάντες από ομάδες μαύρων οι οποίες έπαιζαν σε χορούς, σε κηδείες ή στα ποταμόπλοια. Η μουσική τους ήταν συναρπαστική με συγκοπτόμενους ρυθμούς, μπλε νότες και σχήματα ερωταποκρίσεων με ένα σόλο όργανο (κορνέτα ή τρομπέτα) να ηγείται και τα υπόλοιπα να απαντούν μαζί. Το κλαρίνο έπλεκε νότες γύρω από τη βασική μελωδία, ο τρομπονίστας έπαιζε το δικό του μέρος βασισμένο στις νότες των συγχορδιών και η τούμπα ή ένα μπάσο έγχορδο έπαιζαν τη γραμμή του μπάσου. Υπήρχαν μουσικοί που έπαιζαν πιάνο (ή μπάντζο στις παρελάσεις) και ντραμς.

Αν καμιά φορά έφταναν στον ίδιο τόπο δύο μπάντες για να παιξουν, τότε γινόταν ένα είδος αγώνα: και οι δύο μπάντες έπαιζαν ταυτόχρονα. Η μπάντα που μπορούσε να παιξει πιο δυνατά ήταν η νικήτρια, έμενε και πληρωνόταν. Η άλλη μπάντα έχανε και έπρεπε να φύγει.

Rag Time

Rag σημαίνει 'αλλάζω ρυθμούς'. Η 'ράκταιμ' ήταν η πρώτη αφροαμερικανική οργανική μουσική που εμφανίστηκε την ίδια περίπου εποχή με τα μπλουζ. Οι ρίζες της μουσικής αυτής βρίσκονται πίσω στα 'ραγκς' δηλαδή στους χορούς που καθιερώθηκαν στα μίνστρελ σόου (Minstrel Show) των μαύρων.

'Αρχικά, τα μίνστρελ σόου ήταν μια κοροϊδευτική απομίμηση της μουσικής, του χορού και της διασκέδασης των μαύρων από την πλευρά των λευκών. Οι λευκοί θεατρίνοι μαύριζαν τα πρόσωπά τους με καμένο φελλό και κοροϊδευαν τους μαύρους. Άλλα μόλις οι σκλάβοι απελευθερώθηκαν, έφτιαξαν κι αυτοί τους δικούς τους θιάσους μίνστρελ που ξεπέρασαν τους λευκούς μουσικούς, κοροϊδεύοντας τους λευκούς που κοροϊδευαν τους μαύρους!' (Vulliamy, 1990, σ.27).

Η μουσική '**ragtime**' ήταν το πρώτο λαϊκό είδος που άρχισε να γράφεται σε πεντάγραμμο και χρονολογείται από το 1890 μέχρι το 1920. Όπως και τα blues, η μουσική ragtime ξεκίνησε από τη Νέα Ορλεάνη την οποία συχνά έχουν αποκαλέσει γενέτειρα της Τζαζ. Η Νέα Ορλεάνη λόγω της θέσης της στον κόλπο του Μεξικού και κοντά στον ποταμό Μισισιπί, είχε ανεπτυγμένο εμπόριο και κατοικείτο από πολλές εθνικότητες (Γάλλους, Κρεολούς, Ισπανούς, Αφρικάνους). Κρεολοί ήταν αυτοί που είχαν τον ένα γονιό Αφρικάνο και τον άλλο Γάλλο ή Ισπανό και έτσι το χρώμα τους δεν ήταν τόσο σκούρο. Αυτοί αποτελούσαν μια γέφυρα μεταξύ των δύο φυλών. Το μορφωτικό τους επίπεδο ήταν αρκετά ψηλό και η μουσική τους παιδεία περιλάμβανε συνήθως και σπουδές κλασικής μουσικής. Τα πρώτα βήματα της τζαζ οφείλονται σ' αυτή την ανάμιξη: το συνδυασμό των αφρικανικών μουσικών παραδόσεων των πρώην μαύρων σκλάβων και του ενδιαφέροντος των Κρεολών για την ευρωπαϊκή κλασική μουσική. Οι Κρεολοί μουσικοί έπαιξαν σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση της παράδοσης της στρατιωτικής μπάντας στη Νέα Ορλεάνη. Άρχισαν να αυτοσχεδιάζουν δικές τους μελωδίες και να μετατοπίζουν την έμφαση του ρυθμού από το δυνατό στο αδύνατο μέρος του μέτρου.

Οι πρώτοι μουσικοί τζαζ δεν ήταν επαγγελματίες. Οι περισσότεροι ασκούσαν άλλα επαγγέλματα: για παράδειγμα μπορούσε κάποιος να ήταν ξυλουργός, κουρέας, μαγαζάτορας ή οικοδόμος. Μετά το 1897 οι μουσικοί μπορούσαν να απασχολούνται επαγγελματικά στα διάφορα κέντρα διασκεδάσεως.

Η μουσική Ragtime έχει τις ρίζες της σε δύο είδη μουσικής:

1. στην Ευρωπαϊκή μουσική για μπάντα (εμβατήρια), που είχε σταθερό παλμό για να οδηγεί το βήμα αυτών που παρέλαυναν. Η μουσική για μπάντα ήταν πάντα γραμμένη σε παρτιτούρα και η προέλευσή της ήταν από άσπρους μουσικούς.
2. στο συγκοπτόμενο ρυθμό που είχε την προέλευσή του στη μουσική των μαύρων εκτελεστών. Βασικό όργανο ήταν το μπάντζο και βασικό χαρακτηριστικό ο αυτοσχεδιασμός.

Η μουσική '**ragtime**' ήταν ένα από τα πρώτα είδη μουσικής που άρχισε να εκτελείται από συγκροτήματα (μπάντες) σε χαρτοπαιχτικές λέσχες, μπαρ, καφέ και κλαμπ. Στην πιο γνωστή της μορφή η μουσική αυτή εκτελείτο μόνο από ένα πιανίστα, ο οποίος έπαιζε **rags** σε μπαρ, αίθουσες μπιλιάρδου ή εστιατόρια. Είναι ένα πιανιστικό ύφος όπου το αριστερό χέρι κρατούσε σε τέταρτα ένα σταθερό παλμό σαν εμβατήριο ενώ το δεξί χέρι έπαιζε πιο γρήγορες και ζωντανές μελωδίες με χαρακτηριστικό τους τη συγκοπή. Το αποτέλεσμα ήταν μια έντονη ρυθμική αίσθηση. Είναι με αυτή την μορφή για πιάνο που η μουσική ραγκ συχνά χρησιμοποιήθηκε σαν επένδυση στις ταινίες του βωβού κινηματογράφου.

Συχνά στα μικρά μπαρ της Νέας Ορλεάνης, δεν υπήρχε χώρος για μεγάλες μπάντες. Έτσι σε αντίθεση με τις μπάντες για παρελάσεις στους δρόμους, οι μπάντες τώρα είναι μικρές με χαρακτηριστικά όργανα το πιάνο, το μπάντζο, το κοντραμπάσο και τα ντραμς. Η ragtime αγαπήθηκε τόσο πολύ ώστε να παρουσιάζεται γραμμένη για διάφορα σχήματα ή για σόλο όργανα όπως το μπάντζο, τραγουδιστές κ.ά.

Χαρακτηριστικά της μουσικής Ragtime:

- Είναι γραμμένη σε μέτρο 4/4 ή 2/4, σε ζωηρό τέμπο. Κάθε τέταρτο είναι τονισμένο σε χαρακτηριστικό ρυθμό από τα όργανα συνοδείας.
- Έχει ανεπτυγμένο ρυθμό και χρησιμοποιεί έντονα τη συγκοπή.
- Είναι πάντα γραμμένη στο πεντάγραμμο και ο αυτοσχεδιασμός που γίνεται είναι από παράφραση της μελωδίας με χαρακτηριστικό της τη συγκοπή.
- Όταν είναι γραμμένη μόνο για πιάνο, το Δεξί Χέρι παίζει τη συγκοπτόμενη μελωδία και το Αριστερό Χέρι κρατά σταθερό παλμό με όγδοα ή τέταρτα.
- Στα μουσικά όργανα εφαρμόζονται αφρικανικές φωνητικές τεχνικές κάνοντας τον ήχο να μοιάζει με τη μουσική μπλουζ.

Η Ragtime αγαπήθηκε στην Αμερική και σύντομα από όλη την Ευρώπη με φανατισμό. Ήταν σαν ένα είδος τρέλας. Επειδή ακριβώς μπορούσε να καταγραφεί και να τυπωθεί σε παρτιτούρες, αποτελούσε τη βασική πηγή εισοδήματος για τους μουσικούς εκδοτικούς οίκους. Τότε δεν υπήρχαν ακόμα γραμμόφωνα και δίσκοι. Όμως υπήρχαν μηχανικά πιάνα τα οποία λειτουργούσαν με νομίσματα όπως τα juke-boxes σήμερα.

Εκατοντάδες κομμάτια μουσικής ragtime γράφτηκαν από τον **Scott Joplin**, τον πιο διάσημο συνθέτη της μουσικής ragtime, και από άλλους συνθέτες. Αυτά δημοσιεύτηκαν μεταξύ 1895 και 1910. Το πιο γνωστό κομμάτι του Scott Joplin είναι 'The Entertainer'. Επίσης στο φίλμ 'Το Κεντρί' (The Sting) υπάρχουν πολλά δικά του κομμάτια rag.

Scott Joplin (1868-1917).

Είναι ο μουσικός που συνέβαλε αποφασιστικά στη διάδοση του ράκυτάιμ. Γεννήθηκε στο St. Louis, της δυτικής Αμερικής. Ο πατέρας του δούλευε στις σιδηροδρομικές γραμμές και ο Scott από 15 χρονών δούλευε σαν πιανίστας σε πανηγύρια. Αργότερα σπούδασε κλασική μουσική στο Μουσικό Κολλέγιο 'George R. Smith' για μαύρους, στο Μισούρι, έτσι μπορούσε να διαβάζει και να γράφει μουσική. Εκεί το περιβάλλον δεν ήταν καθόλου φιλικό μια και ο Scott έπαιζε σε ύποπτα κλαμπ και για τον ίδιο λόγο κανένας δεν έπαιρνε τη μουσική του στα σοβαρά. Όμως το 1899 ο Scott κατάφερε να τυπώσει τη μουσική του (Maple Leaf Rag) και μέσα σε έξι μήνες πουλήθηκαν 75000 αντίτυπα. Ο τίτλος του τραγουδιού 'Maple Leaf Rag' ήταν παραμένος από το Maple Leaf Club όπου δούλευε τότε. Ως το θάνατό του Scott, πουλήθηκαν περισσότερα από ένα εκατομμύρια αντίτυπα του τραγουδιού. Ο Scott Joplin συνδύασε στη μουσική του τα χαρακτηριστικά της στρατιωτικής μουσικής για μπάντα, με την τεχνική του μπάντζο (που είχε μάθει να παίζει από τη μητέρα του) και τους αφρικανικους λατινοαμερικανικους ρυθμούς.

To **Maple Leaf Rag** του **Scott Joplin** (1868-1917) ήταν το πρώτο κομμάτι της ragtime που ηχογραφήθηκε (γύρω στα 1890).

MAPLE LEAF RAG.

BY SCOTT JOPLIN.

Tempo di marcia.

The musical score consists of four staves of piano music. The top two staves are in 2/4 time with a key signature of one flat. The bottom two staves are in common time with a key signature of one flat. The first staff features eighth-note patterns in the treble and bass clefs. The second staff includes dynamic markings like *f* and *p*, and performance instructions like "r.h." and "l.h.". The third staff shows a melodic line with eighth-note chords. The fourth staff concludes with a section labeled "I.", "II.", and "2.". The music is set against a background of a large maple leaf graphic.

To His Maple Leaf Club

A promotional poster for the ragtime piece. On the left, a large, stylized maple leaf contains the title "MAPLE LEAF RAG." in bold, serif capital letters. Below the leaf, a small square frame contains three stars. To the right of the leaf, a portrait of Scott Joplin is shown from the chest up, wearing a dark suit and white shirt. Text on the poster includes:
By King of Ragtime writers
Scott Joplin.
Composer of
"Swipesy Cakewalk,"
"Agustain Club Waltz."
Published by
JOHN STARK & SON
ST. LOUIS, MO.

Ασκήσεις.

1. Να παρατηρήσετε το σταθερό παλμό και τη συγκοπή σε κάθε μέτρο. Να κυκλώσετε το βασικό ρυθμό.
2. Ακούστε το τραγούδι 'Maple Leaf Rag' και προσέξτε τη συγκοπή. Τί είναι συγκοπή; (Όταν δίνεται έμφαση στα μη τονισμένα μέρη του μέτρου)
3. Να εκτελεστεί η πιο κάτω ρυθμική παρτιτούρα του τραγουδιού 'Maple Leaf Rag'. Ο ρυθμός A εκτελείται σε κρουστά όργανα τάξης, ενώ ο ρυθμός B με κτυπήματα ποδιών στο πάτωμα. Οι μαθητές να παρατηρήσουν τη διαφορά μεταξύ του ρυθμού A και του ρυθμού B (ο ρυθμός A είναι γεμάτος συγκοπή και έχει πολλά ρυθμικά σχήματα. Ο ρυθμός B είναι σταθερός και έχει επαναλήψεις ρυθμικών σχημάτων).

The image contains three staves of musical notation for 'Maple Leaf Rag'. The first staff (A) shows measures 1-6, featuring sixteenth-note patterns. The second staff (B) shows measures 1-6, featuring eighth-note patterns. The third staff (A) shows measures 7-12, and the fourth staff (B) shows measures 7-12. The fifth staff (A) shows measures 13-16, and the sixth staff (B) shows measures 13-16. Measures 13-16 conclude with a double bar line and repeat dots.

Σταυρόλεξο.

1.	P					
2.		A				
3.			K			
4.				T		
5.					A	
6.						I
7.						M

1. Παιδιά από άστρους και μαύρους γονιούς
2. Μουσικό όργανο που μοιάζει με κιθάρα
3. Δίνει ένα διακεκομμένο αίσθημα στο ρυθμό
4. Το πρώτο όνομα συνθέτη που έγραψε το 'Maple Leaf Rag' (στα Αγγλικά)
5. Κέντρο της μουσικής Τζαζ γύρω στα 1890-1920 (το δεύτερο συνθετικό).
6. Εκτός από Αφρικανική και μουσική για μπάντζο, η ράκταϊμ είναι επηρεασμένη κι από την ..... μουσική.
7. Η μουσική ράκταϊμ είναι συνήθως .....

Απαντήσεις:

1. Κρεολοί. 2. Μπάντζο. 3. Συγκοπή. 4. Scott. 5. Ορλεάνη. 6. Ευρωπαϊκή. 7. Γραμμένη.

Jelly Roll Morton (1890-1941). Ήταν Κρεολός και ο πιο διάσημος πιανίστας της μουσικής ragtime στη Νέα Ορλεάνη. Χρησιμοποιούσε συχνά κλασικές μελωδίες στη μουσική του και ήταν αυτός που έδωσε στη μουσική ragtime το ύφος της τζαζ και των μπλουζ. Το πιο σημαντικό του επίτευγμα όμως ήταν η εισαγωγή της τεχνικής της ενορχήστρωσης και της σύνθεσης στο ύφος της τζαζ της Νέας Ορλεάνης.

Μια περιγραφή του Jelly Roll Morton σε δράση:

'Κάθησε στο πάνω... το πάτωμα άρχισε να τρέμει, το ακροατήριο να κουνιέται στο ρυθμό, ενώ αυτός φαινόταν να επιτίθεται στα πλήκτρα του πιάνου με τα μακριά αδύνατα του δάκτυλα, κτυπώντας ταυτόχρονα ένα διπλό ρυθμό με τα πόδια του στο πετάλ.'

Ο Jelly Roll Morton άρχισε να ταξιδεύει από το 1904, όταν ήταν μόλις 19 χρονών. Μέσα σε λίγα χρόνια γύρισε όλες τις Ηνωμένες Πολιτείες – από το Σικάγο βόρεια, μέχρι την Καλιφόρνια δυτικά, κι από το Τέξας, κάτω στο νότο μέχρι το Σαΐντ-Λούις, την πατρίδα του ράγκτάϊμ, στην καρδιά της δύσης. Οι μουσικοί της τζαζ με αυτό τον τρόπο, διέδιδαν τη μουσική τους σε άλλα μέρη αλλά ταυτόχρονα επηρεάζονταν από τη μουσική των άλλων περιοχών.

Άσκηση:

1. Να εκτελέσετε στα όργανα τάξης την πιο κάτω μελωδία rag για πιάνο του Scott Joplin.
2. Αν θέλετε μπορείτε να προσθέσετε στη μελωδία του Joplin την πιο κάτω συνοδεία:

BLUES

Τα **Μπλουζ** είναι τα λαϊκά τραγούδια των νέγρων που περιπλανώμενοι μουσικοί μετέφεραν από τόπο σε τόπο (όπως ο **Blind Lemon Jefferson**) συνοδεύοντας τον εαυτό τους στην κιθάρα. Είναι το αποτέλεσμα της δικής τους αφρικανικής θρησκευτικής μουσικής, συνδυασμένης με ακούσματα από την ευρωπαϊκή εκκλησιαστική μουσική. Έχουν τις ρίζες τους στη μουσική των σκλάβων που δουλέμποροι είχαν μεταφέρει τον περασμένο αιώνα στην Αμερική από την Αφρική για να εργαστούν στις φυτείες των Νότιων Πολιτειών. Οι σκλάβοι ελευθερώθηκαν το **1865** αλλά πολλοί ήταν φτωχοί και άστεγοι. Ο εφιάλτης της δουλείας είχε τελειώσει αλλά συχνά τους αρνούνταν εργασία και εξακολουθούσαν να τους κακομεταχειρίζονται με πολλούς άλλους τρόπους.

Blue είναι το μπλε χρώμα, παράλληλα όμως η λέξη **blue** αντιπροσωπεύει το συναίσθημα της μελαγχολίας. Είναι αυτή τη μελαγχολία που μετέφεραν στη μουσική τους οι μαύροι σκλάβοι μέσα από την οποία εκφράζουν τα συναίσθήματα, τους φόβους, τις δυστυχίες και τις ελπίδες τους με ένα πολύ προσωπικό τρόπο. Προέκυψαν από την ανάγκη του καλλιτέχνη να εκφράσει τα προσωπικά του συναίσθήματα. Τα τραγούδια της δουλειάς περιείχαν μουσικές φράσεις προσαρμοσμένες στο ρυθμό της δουλειάς, ενώ τα σπιρίτουαλς είχαν θρησκευτικούς στίχους. Τα μπλουζ όμως ήταν η έκφραση της διάθεσης του τραγουδιστή. Έδωσαν την ευκειρία στους μουσικούς να μιλήσουν για τον εαυτό τους, για τις αγάπες, τα μίση, τις συνήθειες, τη δουλειά τους.

Τα **blues** έγιναν πολύ αγαπητά κατά το τέλος του 19^{ου} αιώνα και έπαιξαν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της τζαζ. Αποτέλεσαν τη βάση από την οποία ξεκίνησαν πολλά άλλα είδη μουσικής όπως το Rock, Boogie-Woogie, Soul, Jazz κ.ά.

Χαρακτηριστικά.

- **Συναίσθημα.** Συνήθως είναι λυπητερά, αλλά υπάρχουν και χαρούμενα blues.
- **Αυτοσχεδιασμός.** Τα μπλουζ ήταν πάντα αυτοσχεδιαζόμενη μουσική. Οι μουσικοί επινοούσαν τις μελωδίες την ώρα που έπαιζαν. Οι πρώτοι μουσικοί επινοούσαν ακόμα και τους στίχους. Ήταν σαν να μονολογούσαν για το πώς ένοιωθαν, παίζοντας συγχρόνως κιθάρα. Έτσι εξηγείται γιατί η δομή αποτελείται συχνά από μια επαναλαμβάνομενη φράση που συνοδεύεται από ένα τελικό στίχο. Ο μουσικός όση ώρα επαναλάμβανε την πρώτη φράση, είχε αρκετό χρόνο να φτιάξει ένα τελικό εντυπωσιακό στίχο.
- **Μορφή.** Ξεχωρίζει το στοιχείο της επανάληψης. Η μελωδία είναι απλή και διαρκεί για **12 μέτρα**. Οι δύο πρώτες τετράμετρες προτάσεις είναι ρυθμικά και λεκτικά οι ίδιες ενώ μελωδικά μοιάζουν. Η τρίτη τετράμετρη πρόταση είναι η απάντηση και έχει διαφορετικό ρυθμό, διαφορετικούς στίχους και διαφορετική μελωδία. Οι μουσικοί των μπλουζ προτιμούν να τραγουδούν μόνο τα δύο μέτρα κάθε τετράμετρης μουσικής πρότασης και να απαντούν με ένα 'break' στην κιθάρα για τα υπόλοιπα δύο.
- **Αρμονία.** Με περισσότερους από ένα μουσικούς να αυτοσχεδιάζουν, παρουσιάστηκε η ανάγκη για κάποιο εκ των προτέρων συμφωνημένο πλαίσιο ή μουσική δομή. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε μια αρμονία απλή από τρεις συγχορδίες: I, IV V. Κανονικά σε κάθε μέτρο (από τα 12) αντιστοιχούσε μια συγχορδία.
- **Ρυθμός.** Ο ρυθμός είναι απλός. Δίνεται έμφαση στα τέταρτα.
- **Μελωδία.** Κάποτε η μελωδία μοιάζει με ρετσιτατίβο (μισοτραγουδιστή, σαν ομιλία). Το είδος αυτό είναι γνωστό σαν '**blues shouting**' με σημαντικό αντιπρόσωπο τον **Joe Turner**.

- **Κλίμακες/Τρόποι.** Χρησιμοποιούνται οι μπλε κλίμακες (*blue scales*) οι οποίες λέγονται έτσι διότι περιέχουν τις μπλε νότες (*blue notes*). Οι μπλε νότες (*blue notes*) είναι η τρίτη και η έβδομη της κλίμακας/τρόπου οι οποίες ηχούν σχεδόν ένα ημιτόνιο χαμηλότερα από το φυσικό τους ύψος. Ακούονται λίγο 'παράφωνα', λυγίζουν ή τεντώνονται πολύ ελεύθερα, ώστε να ταιριάσουν με το χαρακτήρα των στίχων. Είναι αυτές που δίνουν το χαρακτήρα στη μελωδία.

Όργανα.

Στην αρχή το όργανο που συνόδευε τη φωνή ήταν το **μπάντζο**.

Όμως το όργανο που πραγματικά επηρέασε την ανάπτυξη των μπλουζ ήταν η **κιθάρα**. Η κιθάρα αποδείχτηκε το πιο κατάλληλο όργανο για συνοδεία γιατί ο ήχος της έμοιαζε πολύ με τον τρόπο που χρησιμοποιούσαν τη φωνή. Ο εκτελεστής μπορούσε να 'λυγίζει' τις νότες γύρω από το σωστό τόνο, τραβώντας τις χορδές στα πλάγια, πέρα από την κανονική τους θέση, αναγκάζοντας την κιθάρα να ηχεί σαν ανθρώπινη κραυγή.

Αργότερα προστέθηκαν το **πιάνο**, η **φυσαρμόνικα**, το **μπάσο**, τα **κρουστά** και τα **πνευστά**.

Πολλές φορές προτιμούν όργανα των οποίων η χροιά είναι πολύ διαφορετική από εκείνη των οργάνων της ορχήστρας. Οι πρώτοι μουσικοί των μπλουζ ήταν αναγκασμένοι να κατασκευάζουν οι ίδιοι τα όργανα που χρησιμοποιούσαν χρησιμοποιώντας πρόχειρα υλικά:

Ο **Big Bill Broonzy** αναφέρει ότι όταν ήταν δέκα χρονών έφτιαξε ένα βιολί από μιακούτα τσιγάρων και μια κιθάρα από χαρτοκιβώτια.

Ο **Gus Cannon** έφτιαξε το πρώτο του μπάντζο από το συνδυασμό του μπράτσου μιας παλιάς κιθάρας και ενός τσίγκινου ταψιού της μάνας του.

Ο **Robert Pete Williams** περιγράφει την πρώτη του κιθάρα: 'Κατασκεύασα μόνος μου την πρώτη μου κιθάρα. Την έφτιαξα από ένα κουτί πούων και μια καλή, γερή μακριά σανίδα. Οι πέντε χορδές ήταν από σύρμα για δέματα. Με πονούσαν τα δάκτυλά μου μ' αυτό το πράμα. Ήμουν μικρός τότε και δούλευα ακόμα στα χωράφια'.

Vulliamy, 1990 p.22

Παράδειγμα τραγουδιού Blues

I had a Dream	that I was	dead. _____
Do / / /	DO / / /	DO / / / DO / / /
I had a Dream	that I was	dead. _____
FA / / /	FA / / /	DO / / / DO / / /
E - vil spirits	all around my	bed. _____
SOL / / /	FA / / /	DO / / / DO / / /

Ασκήσεις.

1. Ακούστε προσεκτικά το πιο πάνω παράδειγμα και σημειώστε τις παρατηρήσεις σας.
2. Ποια συναισθήματα σας προκαλεί το μπλουζ αυτό.
3. Να αναφέρετε το/τα όργανο/α που συνοδεύουν το τραγούδι αυτό.
4. Με ποιο τρόπο χρησιμοποιείται η φωνή.
5. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, χρησιμοποιείστε διάφορα όργανα τάξης για να εκτελέσετε την πιο πάνω συνοδεία στο τραγούδι μπλουζ 'I had a dream'. Ο πταλμός να διατηρείται σταθερός, και η κάθε μια συγχορδία να ηχεί για τέσσερα τέταρτα. Τα μελωδικά όργανα που παίζουν μόνο μια νότα να εκτελούν μια διαφορετική νότα από την κάθε συγχορδία το κάθε ένα.
6. Να εξασκηθείτε τόσο ώστε να μπορείτε να παίξετε την πιο πάνω σειρά από μνήμης, χωρίς να κοιτάζετε στο τετράδιό σας.
7. Τώρα μπορείτε να δοκιμάσετε την ίδια συνοδεία στην κλίμακα της MI μείζονας, δηλαδή:

I had a Dream that I was dead. _____

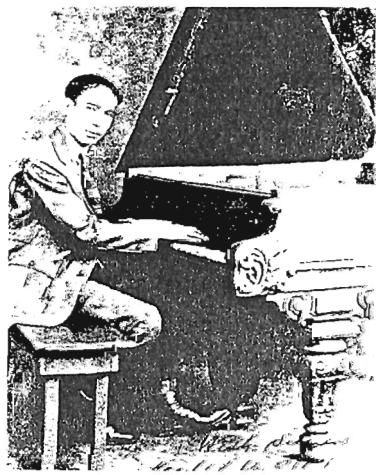
MI / / / MI / / / MI / / / MI / / /

I had a Dream that I was dead. _____

LA / / / LA / / / MI / / / MI / / /

E - vil spirits all around my bed. _____

SI / / / LA / / / MI / / / MI / / /

'Ο Jelly Roll Morton μέ τήν ὄρχήστρα του.

Ένα χαρακτηριστικό κομμάτι Μπλουζ
Boosey's Blues

Swing
♩ = 130

The musical score consists of six staves of music. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp, and a tempo of ♩ = 130. The lyrics are: Ένα χαρακτηριστικό κομμάτι Μπλουζ, Βούσεϊς Μπλουζ. The second staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp, and lyrics: ΡΕ9, ΣΟΛ9, ΡΕ9, ΡΕ9. The third staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp, and lyrics: ΣΟΛ9, ΣΟΛ9, ΡΕ9, ΔΟ9 ΣΙ9♯. The fourth staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp, and lyrics: ΣΟΛ9, ΣΟΛ9, ΡΕ9, ΣΟΛ9. The fifth staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp, and lyrics: ΡΕ9, ΦΑ13, ΣΙ9, ΜΙ9♯. The sixth staff starts with a bass clef, a key signature of one sharp, and lyrics: ΛΑ9, ΣΙ9, ΛΑ9, ΡΕ9, ΦΑ13, ΣΙ9, ΜΙ9♯. The score concludes with a final section labeled ΤΕΡΞΤΑΙΔΑ ΦΟΡΩΣ FINE, followed by a staff ending with a treble clef and a key signature of one sharp, with lyrics: ΛΑ, ΦΑ, ΣΟΛ.

Ασκήσεις.

1. Να εκτελέσετε το πιο πάνω κομμάτι με φωνές και με όργανα τάξης.
2. Τώρα ακούστε προσεκτικά το ίδιο κομμάτι από επαγγελματίες μουσικούς σε CD. Σε τί διαφέρει αυτή η εκτέλεση από τη δική σας;
3. Το 'Boosey's Blues' είναι γραμμένο στη γαλάζια πεντατονική κλίμακα του Ρε στην οποία οι γαλάζιες νότες (blue notes) είναι οι νότες Φα και Λα. Χρησιμοποιήστε την κλίμακα αυτή για να δημιουργήσετε ερωτήσεις και απαντήσεις, σε ζευγάρια, χωρίζοντάς την σε δύο μέρη: Ρε, Φα, Σολ (ερώτηση), και Λα, Ντο, Ρε (απάντηση).

Καλλιτέχνες των Blues

Blind Lemon Jefferson. Από τους πρώτους τραγουδιστές των μπλουζ. Έγινε διάσημος και αργότερα, αυτός μαζί με τους Ma Rainey και Bessie Smith, έκαμαν τις πρώτες ηχογραφήσεις των blues. Ήταν τυφλός. Γεννήθηκε στη δεκαετία του 1890 στο Γουόρθαμ του Τέξας και άρχισε να τραγουδά, από πολύ μικρός, στο δρόμο για πενταροδεκάρες. Σύντομα απέκτησε φήμη και έγινε ένας από τους περιπλανώμενους μουσικούς των μπλουζ.

Τα πιο συνηθισμένα θέματα των τραγουδιών του ήταν η φτώχεια, το ποτό, η βία και ο έρωτας.

Ήταν η φωνή του ανθρώπου που έζησε όλη του τη ζωή στη φτώχεια: 'Στεκόμουν στη γωνιά κι έσπαγα το κεφάλι μου! Στεκόμουν στη γωνιά κι έσπαγα το κεφάλι μου! Δεν μπορούσα να βγάλω λεφτά ούτε για μια φέτα ψωμί'.

Υπήρξε ένας από τους πρώτους μουσικούς των μπλουζ (country blues) που πέτυχε να κλείσει συμβόλαιο για ηχογράφηση το 1925. Έγραψε 81 κομμάτια μουσικής στο Σικάγο. Η τελευταία του ηχογράφηση έγινε το χειμώνα του 1830. Μόλις την τέλειωσε, έφυγε με τα πόδια μες στο χιονισμένο Σικάγο, σ' ένα πάρτυ που ήταν καλεσμένος. Την επόμενη μέρα τον βρήκαν νεκρό σ' ένα πεζοδρόμιο. Είχε πάθει καρδιακή προσβολή.

(Vulliamy, 1990)

Robert Johnson. Ήσως ήταν ο πιο αγαπητός από τους σύγχρονους μουσικούς των μπλουζ. Ο Johnson ηχογράφησε μόνο 30 τραγούδια (1936-1937), συνοδεύοντας τον εαυτό του στην slide guitar. Αυτά θεωρούνται τα καλύτερα δείγματα των μπλουζ και έχουν μια συναισθηματική ένταση. Τα περισσότερα από αυτά έχουν γίνει κλασικά μπλουζ όπως το 'Hellbound on my trial' και το 'Gone on in my kitchen'. Ο Johnson πέθανε το 1938 σε ηλικία 26 χρονών. Τον είχε δηλητηριάσει μια γυναίκα λόγω ζήλειας..

Άλλοι μουσικοί των blues: Huddie Ledbetter (Ledbelly), Blind Blake, Skip Jones, Jesse Fuller, B.B.King, Muddy Waters, Howlin Wolf, Robert Johnson, Little Walter, John LEE Hooker, Elmore Jones κ.ά.

Η ΒΑΣΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΜΠΛΟΥΖ

ΤΟ ΔΩΔΕΚΑΜΕΤΡΟ

Χιλιάδες τραγούδια μπλουζ είναι γραμμένα στη **Μορφή των 12 μέτρων**. Αργότερα, η μορφή αυτή χρησιμοποιήθηκε πολύ από τους συνθέτες της μουσικής ποπ στον 20ό αιώνα.

Ο **Blind Lemon Jefferson** ήταν ένας από τους διάσημους τραγουδιστές της μουσικής Μπλουζ. Αργότερα πολύ αγαπητές στο κοινό ήταν οι τραγουδίστριες **Ma Rainey** και **Bessie Smith** οι οποίες έκαμαν τις πρώτες ηχογραφήσεις της Μουσικής Μπλουζ γύρω στα 1920.

Οι περισσότεροι μπλε στίχοι αποτελούνται από τρεις γραμμές, από τις οποίες οι δύο πρώτες είναι οι ίδιες:

It was early this morning that I had my trial.

It was early this morning that I had my trial.

Ninety days on the county road, and the judge didn't even smile.

- Στα δωδεκάμετρα μπλουζ, η κάθε μια γραμμή αποτελείται από 4 μέτρα.
- Όποιες και να είναι οι νότες της μελωδίας, όλα τα τραγούδια της μουσικής μπλουζ βασίζονται σε μια ομάδα από τρεις συγχορδίες: I, IV, V.
- Σε κάθε μέτρο υπάρχει μια συγχορδία από τις τρεις.
- Οι τρεις αυτές συγχορδίες λειτουργούν σα σκελετός που ζωντανεύουν μόνο όταν προστεθούν οι νότες της μελωδίας από τον τραγουδιστή.

DO / / /   DO / / /   DO / / /   DO / / /
 FA / / /   FA / / /   DO / / /   DO / / /
 SOL / / /   FA / / /   DO / / /   DO / / /

Ο κάθε τραγουδιστής προσθέτει τα δικά του συναισθήματα με το δικό του προσωπικό ύφος, χρησιμοποιώντας το λεγόμενο '*shove in cryin'*' δηλαδή ένα λυπητερό, πένθιμο ήχο. Αυτός ο ήχος επιτυγχάνεται με γλυστρήματα της φωνής γύρω από την 3^η και την 7^η νότα των μπλε κλιμάκων (blue scales), δηλαδή γύρω από τις 'μπλε νότες' (blue notes).

'Ο B.B. King.

Άσκηση.

Να χρησιμοποιήσετε την πιο κάτω μπλε κλίμακα του Ντο για να αυτοσχεδιάσετε στη μορφή του 12μετρου μπλουζ. Ενώ η τάξη κρατά σταθερό τον παλμό εκτελώντας σε όργανα τάξης την κάθε συγχορδία ή μια από τις νότες της, οι υπόλοιποι μαθητές αυτοσχεδιάζουν με τη σειρά, ένα μέτρο ο καθένας, χωρίς η μουσική να σταματά.

DO / / / DO / / / DO / / / DO / / /
FA / / / FA / / / DO / / / DO / / /
SOL / / / FA / / / DO / / / DO / / /

Ρυθμικός και Μελωδικός Αυτοσχεδιασμός

1. Οι μαθητές επαναλαμβάνουν τους ρυθμούς που εκτελεί ο/η εκπαιδευτικός χωρίς να σταματούν. Όταν γίνονται λάθη, ο ο/η εκπαιδευτικός απλά επαναλαμβάνει τον ίδιο ρυθμό μέχρι αυτός να ακουστεί σωστά από το σύνολο των μαθητών.
2. Ο/η εκπαιδευτικός δίνει ένα ρυθμό ο οποίος επαναλαμβάνεται από όλη την τάξη. Ένας μαθητής δίνει μιαν απάντηση η οποία επίσης επαναλαμβάνεται από όλη την τάξη. Με αυτή τη σειρά δίνονται πολλές ρυθμικές ερωτήσεις και απαντήσεις χωρίς να σταματά καθόλου η ρυθμική ροή.
3. Να γίνει μελωδικός αυτοσχεδιασμός με χρήση των πιο κάτω ρυθμών, σε μια από τις πεντατονικές κλίμακες των μπλουζ. Για να αντιληφθούν οι μαθητές τη διάρκεια των τεσσάρων μέτρων, στο τέλος της κάθε τετράμετρης φράσης μπορεί να υπάρχουν πταύσεις, ή ένα γέμισμα στο τύμπανο.

Till That Day Blues
Words and Music by Sol Berkowitz

1. I got a big bass fid-dle and a pair of sportin' shoes I got a
2. I got a shiny brass trumpet that I am gon-na play I got a

big bass fid-dle and a pair of sportin' shoes. I can
shiny brass trumpet that I am gonna play. I'm gonna

tap out a rhythm to the beat of the blues.
play that trum – pet till the Judgement Day.

Εισήγηση για πορεία μαθήματος:

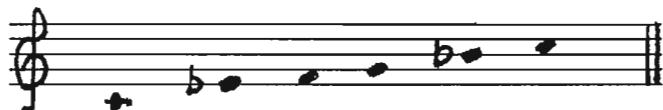
1. Διδασκαλία του τραγουδιού.
2. Ερωτήσεις πάνω στο τραγούδι:
  - Από πόσα μέτρα αποτελείται το τραγούδι αυτό;
  - Ποια είναι η μορφή του τραγουδιού; (AAB).
  - Σε ποια μπλε κλίμακα νομίζετε ότι είναι γραμμένο; (Ντο)
  - Παρατηρείστε τις συχορδίες και γράψετε τις στο τετράδιό σας σε τετράμετρες φράσεις:

I I I I₇

IV IV I I

V₇ IV I I

3. Οι μαθητές μπορούν να παίξουν την πιο πάνω σειρά των συχορδιών σε τέταρτα, με όργανα τάξης, μετρώντας ένα μέτρο για κάθε μια συχορδία.
4. Δημιουργική Εργασία: Οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν τη δική τους 12μετρη μελωδία μπλουζ (μορφή AAB) βασισμένη στην πιο κάτω κλίμακα Ντο των μπλουζ. Μετά μπορούν να προσθέσουν τους δικούς τους στίχους.

Ενορχήστρωση:

Το Walking Bass τονίζει τα τέταρτα που αποτελούν το βασικό ρυθμό των Blues. Το ντέφι τονίζει το 2^ο και τον 4^ο χρόνο του μέτρου.

Οι μαράκες έχουν το χαρακτηριστικό ρυθμό:

Το Μπορντούν υπογραμμίζει την αρμονία.

ΚΡΟΥΣΤΑ

Woodblocks $\frac{4}{4} \text{ d} \text{ d} \text{ d} \text{ d} :||$

Tύμπανο $\frac{4}{4} \text{ d. } \text{ d. } \text{ d. } \text{ d. } :||$

Ντέφι $\frac{4}{4} \text{ z } \text{ z } \text{ z } \text{ z } :||$

Μαράκες $\frac{4}{4} \text{ d. } \text{ d. } \text{ d. } \text{ d. } :||$

ΑΚΡΟΑΣΗ

Ακούστε προσεκτικά και συγκρίνετε τα δύο τραγούδια:
 'Till That Day Blues' και 'Gut Bucket Blues'.

	Till That Day Blues	Gut Bucket Blues
Ρυθμός		
Μελωδία		
Αρμονία		
Μορφή		
Όργανα		
<u>Άλλες Παρατηρήσεις Εισαγωγή</u>		
Στίχοι		
Αίσθημα		
Αυτοσχεδιασμός		

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

1.	<input type="text"/>	M	<input type="text"/>				
2.	<input type="text"/>	P	<input type="text"/>				
3.	<input type="text"/>	A	<input type="text"/>				
4.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	O	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
5.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Y	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
6.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Z	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

1. Από ποια χώρα ξεκίνησε η μουσική Blues;
2. Ποια συγχορδία μπαίνει λίγο πριν τη πτώση στα μπλουζ;
3. Τί συναίσθημα εκφράζει η λέξη Blue;
4. Μια από τις μπλε νότες.
5. Σ' αυτή τη μουσική, εκτός από τη μελωδία, πολύ απλός είναι και ο .....
6. Ένα είδος μουσικής που προέρχεται από τη μουσική blues

ΑΚΡΟΑΣΗ

Ακούστε προσεκτικά και συγκρίνετε τα δύο τραγούδια:
'Till That Day Blues' και 'Gut Bucket Blues'.

	Till That Day Blues	Gut Bucket Blues
Ρυθμός	Απλός ρυθμός: Τέταρτα αλλά και όγδοα παρεστιγμένο με δέκατο έκτο. Μοιάζει με ροκ.	Απλός: Μόνο τέταρτα. Αφρικάνικο ύφος (jazz) Χορευτικό. Θυμίζει βουβές ταινίες.
Μελωδία	Οι μελωδίες και των δύο τραγουδιών έχουν πολλές ομοιότητες μεταξύ τους.	Οι μελωδίες και των δύο τραγουδιών έχουν πολλές ομοιότητες μεταξύ τους.
Αρμονία	I I I I ⁷ IV IV I I V ⁷ IV I I	I I I I ⁷ IV IV I I V ⁷ IV I I
Μορφή	A A B	A A B
Όργανα	Keyboards, Ντραμς, Ηλεκτρικό Μπάσο, Πιάνο, Σαξόφωνο, Τρομπέτα.	Κοντραμπάσο, Ντραμς, Μπάντζο, Πιάνο, Σαξόφωνο, Τρομπέτες, Τρομπόνι.
<u>Άλλες Παρατηρήσεις</u>		
Εισαγωγή Στίχοι	Αρχίζει με Ηλεκτρικό Μπάσο. Υπάρχουν αυτοί που είναι στην παρτιτούρα.	Αρχίζει με Ακουστικό Μπάσο. Δεν υπάρχουν. Η φωνή ενθαρρύνει τους μουσικούς να παίζουν. Χαρμολύπη. Τρομπέτα, τρομπόνι, σαξόφωνο, πιάνο.
Αίσθημα Αυτοσχεδιασμός	Χαρμολύπη Τρομπέτα και Σαξόφωνο.	

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ (Λύσεις)

1.	A	M	E	P	I	K	H	
2.	P		E	M	P	T	H	
3.	M	E	L	A	G	X	O	L I A
4.	E	B	D	O	M	H		
5.	P		Y		Θ		M O Σ	
6.	T	Z	A	Z				

Miles Davis

Γεννήθηκε το 1926 στο Άλτον του Ιλινόις και πέθανε στη Σάντα Μόνικα της Καλιφόρνιας το 1991. Άρχισε σαν τρομπετίστας στα 13 του χρόνια, και το 1955 δημιούργησε το δικό του συγκρότημα. Χαρακτηρίστηκε ως πρωτοπόρος συνθέτης και επαναστάτης. Οι ιδέες του ήταν πάντα τόσο ασυνήθιστες και καινούργιες και ακούγεται τόσο διαφορετικός σε κάθε εκτέλεση, που κάθε φορά δίνει την εντύπωση ότι είναι κάποιος άλλος που παίζει. Πάντα διάλεγε για το συγκρότημά του μουσικούς με πρωτοποριακές ιδέες.

Σαν τρομπετίστας έγινε γνωστός για τις μελωδικές του γραμμές και το δραματικό γεμάτο λογική αυτοσχεδιασμό του. Είχε καλή ρυθμική αντίληψη, χρησιμοποιούσε πολύ τις πταύσεις και σπάνια έπαιζε μουσικές προτάσεις που χρησιμοποιούσαν άλλοι. Στην αρχή το παίξιμό του ήταν ήρεμο, ζεστό και ευγενικό. Αργότερα, γύρω στα 1970, έγινε εκρηκτικό, βίαιο, και περιλάμβανε πολλές ψηλές νότες.

Μερικές φορές ο Miles έχανε νότες που θα ήθελε να παίξει ή δεν μπορούσε να εκφράσει τις ιδέες του λόγω της περιορισμένης τεχνικής του. Γι αυτό και μερικοί αγνοούσαν τις καταπληκτικές του ικανότητες ως αυτοσχεδιαστή, συνθέτη και leader (μαέστρου/διευθυντή) συγκροτήματος.

Μερικές από τις συνθέσεις του είναι: 'Nardis', 'Milestones', 'So What', κ.ά.

Εξελίχθηκε σε μια από τις πιο σπουδαίες φυσιογνωμίες της τζαζ μετά τον Parker. Το παίξιμό του διέφερε πολύ από αυτό των άλλων μεγάλων σολίστ της τρομπέτας όπως του Armstrong και του Gillespie. Σε σύγκριση με αυτούς υστερούσε σε τεχνική, είχε όμως μια υπέροχη αίσθηση της δομής στα σόλο του και ένα πολύ ποιητικό παίξιμο. Υπήρξε ο πρώτος μουσικός τζαζ που χρησιμοποίησε ηλεκτρικό μπάσο και ηλεκτρικό πιάνο στο συγκρότημά του, στα τέλη της δεκαετίας του '60.

Ήταν ο πρώτος μουσικός της τζαζ που πειραματίστηκε σοβαρά χρησιμοποιώντας μουσικά στοιχεία του ροκ.

Η επίδρασή του στη μουσική ροκ της δεκαετίας του '70 ήταν τεράστια.

Miles Davis playing trumpet using Harmon mute.

Freddie The Freeloader

Συνθέτης: Miles Davis

The musical score consists of two staves. The top staff is in G major (indicated by a G clef) and has a 4/4 time signature. It contains eight measures, each with a different rhythmic pattern. The bottom staff is in D major (indicated by a D clef) and has a 4/4 time signature. It contains four measures, with harmonic changes indicated by Roman numerals and chords: Bb7, /, x, x, Eb7, /, Bb7, /, x. The second staff continues with measures 1 and 2, separated by a colon, followed by a repeat sign and measures 3 and 4.

Παιγνίδι.

- Χωριστείτε σε ομάδες και ακούστε προσεκτικά το πιο πάνω κομμάτι δύο φορές. Μπορείτε να παίρνετε σημειώσεις και στο τέλος της κάθε ακρόασης να συνεργάζεστε με την ομάδα σας.
- Μετά το τέλος των δύο ακροάσεων θα πρέπει να απαντήσετε στις πιο κάτω ερωτήσεις.
- Θα απαντά εκείνος που όρισε η κάθε ομάδα να την αντιπροσωπεύει.
- Προτεραιότητα θα έχει όποιος σηκώσει πρώτος το χέρι του.
  - Για κάθε Σωστή Απάντηση: + 5 βαθμοί.
  - Για κάθε Λάθος Απάντηση: - 3 βαθμοί.

Οι Ερωτήσεις του Παιγνιδιού.

1. Ποιο ρυθμικό σχήμα ξεχωρίζετε στα πρώτα 8 μέτρα του κομματιού;
2. Να αναφέρετε 4 τουλάχιστον όργανα που ξεχωρίζετε.
3. Να αναφέρετε με τη σειρά τα 3 πρώτα όργανα που αυτοσχεδιάζουν.
4. Για πόσα 12μετρα αυτοσχεδιάζει το κάθε ένα;
5. Ονομάστε τον τρόπο εκτέλεσης του μπάσου.
6. Ποια είναι τα τονισμένα κτυπήματα του μέτρου (προσέξτε το στρατιωτικό τύμπανο/ snare drum);
7. Με ποιο τρόπο τελειώνει το τραγούδι;

Εισήγηση για Πορεία Μαθήματος (Άντρου Παπαπαύλου)

Στόχοι.

Οι μαθητές:

1. Να μπορούν να νοιώσουν τα δωδεκάμετρα Μπλουζ χωρίς να πρέπει να μετρούν το κάθε μέτρο.
2. Να γνωρίσουν και να χρησιμοποιούν το άκουσμα του διαστήματος της ελαττωμένης 5^{ης} στην αρμονική αλυσίδα των Μπλουζ: I₇ – IV₇ – V₇
3. Να εξασκηθούν στο οστινάτο.

Μέσα-Υλικά.

Φωνή. Όργανα Τάξης. Πίνακας.

Πορεία.

A.

1. Γίνεται ακρόαση του 'Blues Kind of' με την παρτιτούρα.
2. Διδασκαλία του τραγουδιού.
3. Επισήμανση των χαρακτηριστικών διαστημάτων τετάρτης (προς τα πάνω) και δευτέρας (προς τα κάτω):
ΦΑ-ΣΙb, ΣΟΛ-ΦΑ.
4. Εξάσκηση των πιο πάνω διαστημάτων (σαν ένα παιγνίδι) χρησιμοποιώντας δισύλλαβες λέξεις όπως ΦΑ-ΣΙb: 'ΕΛΑ' και ΣΟΛ-ΦΑ: 'ΦΥΓΕ'.

B.

1. Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η μια τραγουδά τη λέξη 'ΕΛΑ' και η άλλη ομάδα απαντά με τη λέξη 'ΦΥΓΕ'.
2. Όλη η τάξη μαθαίνει να τραγουδά το οστινάτο (το μέρος του μπάσου στην παρτιτούρα) με συνοδεία οργάνων τάξης.
3. Οι μαθητές χωρίζονται σε τρεις ομάδες. Ισως τα κορίτσια να αποτελούν τις ομάδες Α και Β και τα αγόρια την ομάδα Γ. Μερικά παιδιά συνοδεύουν στα δργανα τάξης:

A: ΕΛΑ
B: ΦΥΓΕ
Γ: ΟΣΤΙΝΑΤΟ.

4. Δίνεται ο ορισμός του ΟΣΤΙΝΑΤΟ από τους ίδιους τους μαθητές.

Γ.

1. Δίνονται μερικές λεπτομέρειες για το διάστημα της ελαττωμένης πέμπτης το οποίο έχει ένα διαφορετικό άκουσμα από τα άλλα διαστήματα.
2. Γίνεται σύγκριση με τα διαστήματα τρίτης και έκτης ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να αντιληφθούν τη διαφορά. Επισημαίνεται ότι η μη λύση του διαστήματος της ελαττωμένης πέμπτης αποτελεί ένα από τα αρμονικά της χαρακτηριστικά της μουσικής τζαζ.

Δημιουργική Εργασία.

Οι μαθητές να γράψουν και να εκτελέσουν στις ομάδες τους μια απλή δική τους μελωδία μπλουζ, χρησιμοποιώντας τον ίδιο ρυθμό και την ίδια κλίμακα του 'Blues Kind of'.

$\text{♩} = 80$

Blues kind of Συρδέτης: Άντρος Παπαναστάου

Melody Clrnt

Ostinato Bass

Melo.

Osti.

Melo.

Osti.

Melo.

Osti.

Melo.

Osti.

FINE

$\text{♩} = 80$ OSTINATO INTRO

Blues kind of Συνθέτης: Άντρος Παπαπάικου

Musical score for a piece titled "Carnival" by J.S. Bach. The score is for a six-piece band:

- Melody Clrnt
- Flute(imitation)
- Harmony 3-7
- Ostinato Bass
- Maracas
- Bass Drum
- Wood Block

The score is divided into two sections, 1 and 2, each consisting of four measures.

Section 1:

- Measure 1: Rest
- Measure 2: Rest
- Measure 3: Ostinato Bass: Eighth note followed by a quarter note. Melody Clrnt: Rest. Flute(imitation): Rest. Harmony 3-7: Rest. Maracas: Rest. Bass Drum: Rest. Wood Block: Rest.
- Measure 4: Ostinato Bass: Eighth note followed by a quarter note. Melody Clrnt: Rest. Flute(imitation): Rest. Harmony 3-7: Rest. Maracas: Rest. Bass Drum: Rest. Wood Block: Rest.

Section 2:

- Measure 1: Rest
- Measure 2: Rest
- Measure 3: Ostinato Bass: Eighth note followed by a quarter note. Melody Clrnt: Rest. Flute(imitation): Rest. Harmony 3-7: Rest. Maracas: Rest. Bass Drum: Rest. Wood Block: Rest.
- Measure 4: Ostinato Bass: Eighth note followed by a quarter note. Melody Clrnt: Rest. Flute(imitation): Rest. Harmony 3-7: Rest. Maracas: Rest. Bass Drum: Rest. Wood Block: Rest.

MELODY A

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

This musical score page contains seven staves, each representing a different instrument or vocal part. The instruments listed from top to bottom are Melo., Flut., Harm., Osti., Mara., Bass., and Wood. The score is divided into two main sections by vertical bar lines. The first section, spanning measures 5 and 6, features the Melo. staff with a melodic line consisting of eighth and sixteenth notes, some with grace marks. The Flut. and Harm. staves are mostly silent. The Osti. staff provides harmonic support with eighth-note chords. The Mara. staff has a single eighth note. The Bass. and Wood. staves also provide harmonic support with eighth-note chords. Measure 6 concludes with a sustained note on the Melo. staff. Articulation marks, including dashes and dots, are placed above several notes throughout the section.

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

This musical score page contains seven staves, each representing a different instrument or vocal part. The instruments listed from top to bottom are Melo., Flut., Harm., Osti., Mara., Bass., and Wood. The score is divided into two main sections by vertical bar lines. The first section, spanning measures 7 and 8, features the Melo. staff with a melodic line consisting of eighth and sixteenth notes, some with grace marks. The Flut. and Harm. staves are mostly silent. The Osti. staff provides harmonic support with eighth-note chords. The Mara. staff has a single eighth note. The Bass. and Wood. staves also provide harmonic support with eighth-note chords. Measure 8 concludes with a sustained note on the Melo. staff. Articulation marks, including dashes and dots, are placed above several notes throughout the section.

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

9

10

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

11

12

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

13

14

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

MELODY A REPEAT

15

16

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

17

18

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

19

20

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

21

22

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

23

24

Melo.

Flut.

Harm.

Osti.

Mara.

Bass.

Wood.

25

26

